

RAPORT ANUAL 2021
PN-III-P4-ID-PCE-2020-0451_RODiAL
Dialectele românești din nordul și din sudul Dunării în context European

ETAPA I (04/01/2021 - 31/12/2021)

În etapa I (04/01/2021 - 31/12/2021), conform planului de cercetare depus inițial, ne-am propus și am realizat următoarele:

- O.1 Cercetarea și descrierea dialectelor românești nord și sud-dunărene în conformitate cu stadiul actual al cercetării;
- O.2 Radiografia stării actuale a dialectelor românești nord și sud-dunărene în context european;
- O.3 Realizarea unei baze de date comparativă a materialului dialectal obținut cu ajutorul chestionarului ALE în fișele din arhivă și în noile anchete de teren efectuate de echipă în cadrul proiectului;
- O.4 Realizarea unei hărți digitale georeferențială a dialectelor românești nord și sud-dunărene din România și Balcani într-un sistem software;
- O.5 Crearea bazei de date a materialului dialectal digitalizat;
- O.7 Diseminarea rezultatelor cercetării, prin participarea la conferințe și simpozioane de specialitate, în țară și în străinătate;
- O.8 Instruirea tinerilor cercetători și doctoranzi în efectuarea anchetei dialectale cu chestionar;
- O.9 Elaborarea unor capitole care evidențiază unitatea limbii române din nordul și sudul Dunării din volumul de dialectologie română nord și sud-dunăreană
- O.10 Asigurarea vizibilității proiectului prin postarea rezultatelor cercetării pe site-ul Institutului.

ECHIPA

1	CS I dr. habil. MANUELA NEVACI https://lingv.ro/2021/06/11/cv-manuela-nevac/ Prof. univ. dr. NICULAE SARAMANDU, membru	CSI, Director de proiect
2	corespondent al Academiei Române https://lingv.ro/2021/06/11/cv-nicolae-saramandu/	CS I, Cercetător expert
3	CS II dr. SILVIU-IOAN BEJINARIU Silviu-Ioan Bejinariu (google.com)	CS II, Cercetător cu experiență
4	CS dr. FLORIN IFTENE Florin Iftene – Academia Română, Filiala Iași (acadiasi.org)	CS, cercetător Postdoctoral
5	CS dr. CARMEN IRINA FLOAREA CV Irina Carmen Floarea (lingv.ro)	CS, cercetător Postdoctoral
6	Conf. univ. dr. IOAN-MIRCEA FARCAȘ Farcas Ioan Mircea dosar.pdf (utcluj.ro)	CS III, Cercetător cu experiență
7	ASC drd. FRANCISCO-RĂZVAN CONSTANTIN CV Razvan Constantin Francisco (lingv.ro)	ASC
8	ASC drd. MARINELA BOTA CV Marinela Bota (lingv.ro)	ASC
9	drd. ALECSANDRA CIOCÂRLAN	ASC
10	ANA-CĂTĂLINA PĂTRAȘCU	Tehnician (operator date)
11	ADRIANA SILION MARIANA	Tehnician (analist date)

Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan — Alxandru Rosetti” din București, str. Calea 13 septembrie nr. 13, sector 5, a organizat în data de 22 martie 2021 concurs pentru ocuparea a patru poziții vacante (Cercetător științific gradul II – domeniul Electronică, telecomunicații și nanotehnologie, Cercetător științific gradul III – domeniul Lingvistică, Cercetător științific – domeniul Inginerie electronică și telecomunicații, Asistent de cercetare doctorand –

domeniul Lingvistică) pe perioadă determinată în cadrul grantului PN-III-P4-ID-PCE-2020-0451, *Dialectele românești din nordul și din sudul Dunării în context european*, coordonat de CS I dr. habil Manuela Nevaci.

Angajarea s-a făcut cu contract individual de muncă încheiat pe perioadă determinată pe durata proiectului cu fracțiune de normă, după cum urmează:

1. Cercetător științific gradul II – domeniul Electronică, telecomunicații și nanotehnologie: 4 ore/zi în perioada 1.04.2021 – 31.12.2023
2. Cercetător științific – domeniul Inginerie electronică și telecomunicații, specializarea: Securitatea informației și a datelor lingvistice în baze de date: 2 ore/zi în perioada 1.04.2021 – 31.12.2023
3. Cercetător științific gradul III – domeniul Lingvistică: 2 ore/zi în perioadele 1.07.2021 – 31.08.2021; 1.07.2022 – 31.08.2022; 1.07.2023 – 31.08.2023
4. Asistent de cercetare doctorand – domeniul Lingvistică: 2 ore/zi în perioadele 1.11.2021 – 30.11.2021; 1.01.2022 – 31.01.2022.

Concursul s-a desfășurat în conformitate cu prevederilor Legii nr. 319/2003 privind Statutul personalului de cercetare-dezvoltare. (VEZI NOTA JUSTIFICATIVĂ asupra *Concursurilor pentru ocuparea a patru posturi de cercetare, în cadrul grantului PN-III-P4-ID-PCE-2020-0451, Dialectele românești din nordul și din sudul Dunării în context european, coordonat de CS I dr. habil. Manuela Nevaci*, încărcată în platformă la **Documente**).

SARCINILE DE LUCRU REALIZATE:

1. Întocmirea bibliografiei (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci**)
2. Transcrierea fișelor ALE în format electronic (**Manuela Nevaci, Irina Floarea, Francisco Constantin, Marinela Bota, Cătălina Pătrașcu**)
3. Scanarea fișelor ALE (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea**)
4. Informatizarea datelor inedite romanesti si straine din fișele ALE (**Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene**)
5. Analiza sistematică a datelor dialectale disponibile din chestionarul ALE, atlasele de dialecte și literatura specifică (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea, Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene**)
6. Informatizarea datelor inedite ALE romanesti si straine pentru generarea automata a hartilor ALE (**Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene**)
7. Dezvoltarea de software pentru generarea automată a hărților dialectale ale dialectelor românești nord-dunărene și sud-dunărene. ALE (**Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene**)
8. Cercetare dialectală de teren (localitățile Poiana, Cogealac, Baia (România) și Litochoro (Grecia) (**Manuela Nevaci, Irina Floarea, Francisco Constantin, Marinela Bota**)
9. Stabilirea de contacte cu țările balcanice în care urmează să se desfășoare anchete dialectale ALE, și anume în cadrul comunităților de români sud-dunărene (**Manuela Nevaci, Irina Floarea, Francisco Constantin, Marinela Bota**)
10. Cercetări dialectale de teren (**Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ion Mircea Farcaș, Francisco Constantin, Marinela Bota**)
11. Prelucrarea datelor obținute în cercetarea dialectală de teren (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea, Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene**)
12. Centralizarea datelor culese în urma primelor anchete dialectale, în funcție de aspectele lingvistice urmărite pe teren (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci**)
13. Interpretarea fonetică, lexicală, morfologică, etimologică a datelor dialectale culese ((**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea**)
14. Implementarea proiectului pe site (**Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene , Adriana Silion**)
15. Elaborarea și diseminarea lucrărilor științifice (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Ioan Mircea Farcaș, Irina Floarea, Francisco Constantin, Marinela Bota, Alecsandra Cicârlan, Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene**). Diseminare prin postare pe site: **Adriana Silion**

16. Organizarea unui atelier de dialectologie (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Ioan Mircea Farcaș, Irina Floarea, Francisco Constantin, Marinela Bota, Alecsandra Cicârlan, Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene**)
 17. Elaborarea rapoartelor științifice și financiare (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Ioan Mircea Farcaș, Irina Floarea, Francisco Constantin, Marinela Bota, Alecsandra Cicârlan, Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene, Cătălina Pătrașcu, Adriana Silion**)
- Doctoranzii Francisco Răzvan Constantin și Marinela Bota sub îndrumarea directorului de proiect, Manuela Nevaci, au efectuat de anchete lingvistice de probă în Grecia (Salonic), pentru familiarizarea cu modul în care se aplică chestionarul, urmată de transcrierea fonetică a textelor culese. Astefe, am îndeplinit O.8: Instruirea tinerilor cercetători și doctoranzi în efectuarea anchetei dialectale cu chestionar.

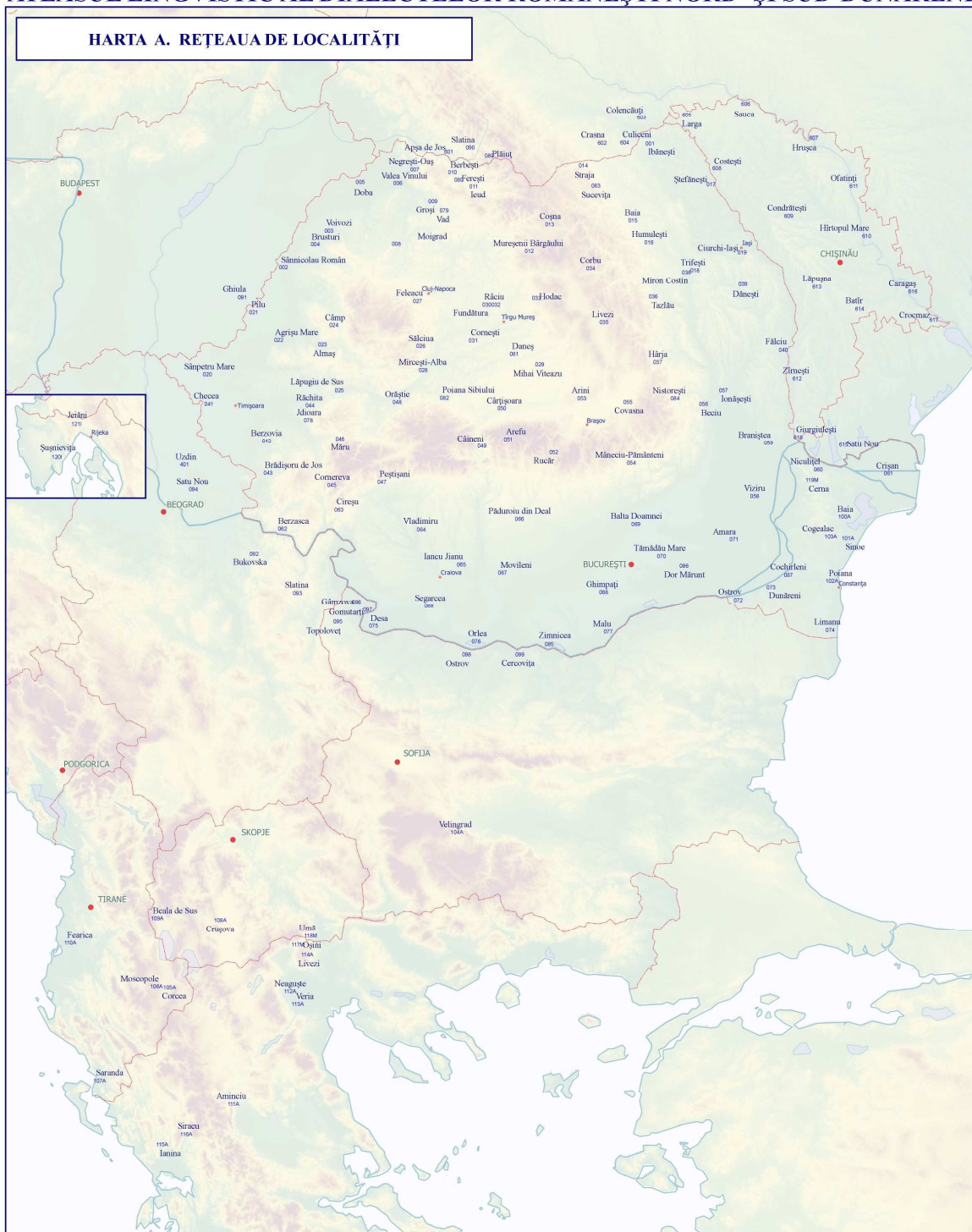
Rezultate livrate:

1. Un dosar inițial pentru Fișe ALE cu noțiuni nepublicate, realizat și verificat la o ședințele de lucru inițiale ale proiectului
(vezi Anexa **Fișe scanate** [link la cerere](#)) (**Manuela Nevaci, Irina Floarea, Francisco Constantin, Marinela Bota, Alecsandra Ciocârlan, Cătălina Pătrașcu**)
2. Chestionar ALE-ALDRO, completat cu întrebări formulate în limba română literară, chestionar cu care s-au cules răspunsurile pentru baza de date (vezi **Anexa Chestionar** și [link la cerere](#)). Chestionarul ALE cuprindea, inițial, numai o listă de cuvinte în limbile: engleză, franceză, germană, rusă. (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea, Francisco Constantin, Marinela Bota**)
3. **Stabilirea Rețelei de anchetă (cercetare dialectală de teren)** (vezi Anexa **Rețeaua de anchetă** [link la cerere](#)) (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea, Silviu-Ioan Bejinariu**)
4. Dosar digitalizat cu răspunsurile la anchetele efectuate pentru dialectele dacoromâne, aromân și meglenoromân, răspunsurile obținute cu chestionarul ALE aplicat în localități din România. Răspunsurile au fost încărcate în baza de date (vezi Anexa **10 Planșe MN Material lingvistic necartografiat** și [link la cerere](#)) (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea, Francisco Constantin, Marinela Bota, Cătălina Pătrașcu, Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene**)
5. **107 Hărți** lingvistice digitalizate din Baza de date digitalizată, realizate cu software pentru generarea automată a hărților (vezi **Anexa Hărți parțiale** din Atlasul ALDRO al proiectului RoDial din Baza de date creată, hărți rezultate din Baza de date digitalizată în baze de date comparativă a materialului dialectal obținut cu ajutorul chestionarului ALE în fișele din arhivă și în noile anchete de teren efectuate de echipă în cadrul proiectului ([link la cerere](#)) (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea, Francisco Constantin, Marinela Bota, Cătălina Pătrașcu, Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene**)
6. Software pentru generarea automată a hărților (**Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene**)
7. Harta georeferențială cu Rețeaua localităților (vezi **Anexa Harta Rețeaua localităților** și <https://lingv.ro/pn-iii-p4-id-pce-2020-0451-dialectele-romanesti-din-nordul-si-din-sutul-dunarii-in-context-european-rodial-aldro/>) (**Manuela Nevaci, Irina Floarea, Francisco Constantin, Silviu-Ioan Bejinariu**)
8. Elaborarea unor capitole care evidențiază unitatea limbii române din nordul și sudul Dunării: *Dialectul* dacoromân și *Dialectul aromân* (vezi Anexa *Capitole*) (**Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea**)
9. Înregistrări audio cu subiecți vorbitori ai dialectului aromân și ai dialectului meglenoromân din localitățile Poiana, Cogealac, Constanța și Cerna, Tulcea, România. (vezi Anexa **Înregistrări audio** și [link la cerere](#)) (**Manuela Nevaci**)

10. DISEMINAREA REZULTATELOR PRIN

- Articole publicate și în curs de publicare (vezi **Anexa Articole**; site-ul <https://lingv.ro/pn-iii-p4-id-pce-2020-0451-dialectele-romanesti-din-nordul-si-din-sudul-dunarii-in-context-european-rodial-aldro/> și [link la cerere](#)) (Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ion-Mircea Farcaș, Francisco Constantin, Marinela Bota, Alecsandra Ciocârlan, Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene)
 - Comunicări despre **Radiografia stării actuale a dialectelor românești nord și sud-dunărene în context european**(vezi **Anexa Comunicări**; site-ul <https://lingv.ro/pn-iii-p4-id-pce-2020-0451-dialectele-romanesti-din-nordul-si-din-sudul-dunarii-in-context-european-rodial-aldro/>) (Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea, Francisco Constantin, Marinela Bota, Silviu-Ioan Bejinariu, Florin Iftene)
 - **Stagii de cercetare în țară și în străinătate** (vezi site-ul <https://lingv.ro/pn-iii-p4-id-pce-2020-0451-dialectele-romanesti-din-nordul-si-din-sudul-dunarii-in-context-european-rodial-aldro/>)(Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ion-Mircea Farcaș, Francisco Constantin, Marinela Bota,)
 - **Poze etnografice postate pe site-ul Institutului.** (vezi site-ul <https://lingv.ro/pn-iii-p4-id-pce-2020-0451-dialectele-romanesti-din-nordul-si-din-sudul-dunarii-in-context-european-rodial-aldro/> și [link la cerere](#)) (Manuela Nevaci, Ion-Mircea Farcaș, Francisco Constantin, Marinela Bota)
 - **Postarea rezultatelor pe site-ul Institutului** ((vezi site-ul <https://lingv.ro/pn-iii-p4-id-pce-2020-0451-dialectele-romanesti-din-nordul-si-din-sudul-dunarii-in-context-european-rodial-aldro/>)(Adriana Silion)
-
- **REȚEAUA DE LOCALITĂȚI RoDIAL - ALDRO** (vezi **Anexa Rețeaua de localități**) este formată din **140 localități**:
 - **pentru dacoromână (118 puncte)**:
 - **98 puncte din rețeaua ALE** (77 în România; 20 în Republica Moldova și în Ucraina; 1 în Serbia), la care se adaugă:
 - **20 puncte noi pentru cercetări de teren în cadrul proiectului RoDIAL (România (11), Ungaria (1), Serbia (3), Bulgaria (5));**
 - **pentru dialectele românești sud-dunărene: 22 puncte noi pentru cercetări de teren în:**
 - **România (5 localități: 4 pentru dialectul aromân + 1 pentru dialectul meglenoromân)**
 - **Bulgaria (1 localitate pentru dialectul aromân)**
 - **R. Macedonia de Nord (3 localități: 2 pentru dialectul aromân + 1 pentru dialectul meglenoromân)**
 - **Grecia (7 localități: 6 pentru dialectul aromân + 1 pentru dialectul meglenoromân)**
Albania (4 localități pentru dialectul aromân)
 - **Croatia (2 localități pentru dialectul istroromân).**

ATLASUL LINGVISTIC AL DIALECTELOR ROMÂNEȘTI NORD- ȘI SUD-DUNĂRENE

- **98 puncte din rețeaua ALE** : România (77), R. Moldova (14), Ucraina (6), Serbia (1), la care se adaugă:
- **dialectul dacoromân – 20 puncte noi pentru cercetări de teren** : România: Jdioara (Banat), Vad (Crișana), Ferești (Maramureș), Daneș, Poiana Sibiului (Transilvania), Sucevița, Nistorești (Moldova), Zimnicea, Dor Mărunt, Cochirleni, Segarcea (Muntenia [+Oltenia, Dobrogea]); Ungaria: Ghiula; Bulgaria: Cercovița, Ostrov, Gomutați, Topoloveț, Gâmpova; Serbia: Bukovska, Slatina, Satu Nou (Banatsko Novo Selo)
- **dialectele românești sud-dunărene – 22 puncte noi pentru cercetări de teren** :

- dialectul aromân (17): Bulgaria: Velingrad; Albania: Corcea, Moscopole, Fier, Saranda; R. of North Macedonia: Crușova, Beala de Sus; Greece: Aminciu [Metzovo], Neaguște [Naoussa], Veria, Livezi, Ioanina, Siracu; România: Poiana, Cogeașca, Baia, Sinoe
 - dialectul meglenoromân (3): Grecia: Oșini [Arhanghelos]; Rep. Macedonia de Nord: Huma; România: Cerna;
 - dialectul istroromân (2): Croația: Șușnievița, Jeišani.
- **DISEMINAREA** primelor rezultate ale cercetării în cadrul unor conferințe și simpozioane internaționale de specialitate, după cum urmează:

CĂRȚI EDITATE:

Ex Oriente lux. In honorem Nicolae Saramandu, Alessandria, editori: Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ioan-Mircea Farcaș, Edizioni dell'Orso, 2021, ISBN 978-88-3613-181-5 («La colonna infinita» 14, ISSN 1828-809X), p. 143-162.

CĂRȚI DE AUTOR

Nicolae Saramandu, *Limba română. Originile*, Editura Academiei Române, București, 2021.

ARTICOLE ȘI CAPITOLE DE CĂRȚI PUBLICATE

1. Barbu-Mititelu, Verginica, Cristescu, Verginica, **Nevaci, Manuela**, „Un instrument modern de studiu al dialectului aromân: corpus adnotat morfosintactic”, în *Ex Oriente lux. In honorem Nicolae Saramandu*, Alessandria, editori: Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ioan-Mircea Farcaș, Edizioni dell'Orso, 2021, ISBN 978-88-3613-181-5 («La colonna infinita» 14, ISSN 1828-809X), p. 143-162.
2. Bejinariu, Silviu-Ioan, Vasile Apopei, Florin Iftene, *Geolingvistica românească în era digitală*, în *Ex Oriente lux. In honorem Nicolae Saramandu*, Alessandria, editori: Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ioan-Mircea Farcaș, Edizioni dell'Orso, 2021, ISBN 978-88-3613-181-5 («La colonna infinita» 14, ISSN 1828-809X), p. 164-176.
3. Bejinariu, Silviu-Ioan, Nevaci, Manuela, Irina Floarea, *Preservation of Romanian Linguistic Heritage. Framework for Dialectal Data Management*, în vol. „International Conference on Linguistic Resources and Tools for Natural Language Processing”, Iași, 2021.
4. Bota, Marinela, „Marcatori discursivi în textele dialectale din structura aromânei actuale. Graiurile din Dobrogea”, în *Ex Oriente lux. In honorem Nicolae Saramandu*, Alessandria, editori: Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ioan-Mircea Farcaș, Edizioni dell'Orso, 2021, ISBN 978-88-3613-181-5 («La colonna infinita» 14, ISSN 1828-809X), p. 219-228.
5. Ciocârlan Aleksandra, „Aspecte privind împrumutul din turcă în dialectul aromân pe baza *Atlasului Lingvistic al Dialectului Aromân*”, în *Ex Oriente lux. In honorem Nicolae Saramandu*, Alessandria, editori: Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ioan-Mircea Farcaș, Edizioni dell'Orso, 2021, ISBN 978-88-3613-181-5 («La colonna infinita» 14, ISSN 1828-809X), p. 321-328.
6. Farcaș Ion-Mircea, *Toponimia – sursă de cercetare lingvistică*, în *Ex Oriente lux. In honorem Nicolae Saramandu*, Alessandria, editori: Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ioan-Mircea Farcaș, Edizioni dell'Orso, 2021, ISBN 978-88-3613-181-5 («La colonna infinita» 14, ISSN 1828-809X), p. 461-470.
7. Constantin, Francisco, Răzvan, „Arii lingvistice motivaționale pe baza ALRR. Sinteză” în Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ioan-Mircea Farcaș (editori), "Ex Oriente lux. In honorem Nicolae Saramandu", Alessandria, Edizioni dell'Orso, 2021, ISBN 978-88-3613-181-5 («La colonna infinita» 14, ISSN 1828-809X), p. 361-376.
8. Floarea, Irina, „Genitivul în dialectul meglenoromân. Forme și valori”, în Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ioan-Mircea Farcaș (editori), *Ex Oriente lux. In honorem Nicolae Saramandu*,

Alessandria, *Edizioni dell'Orso*, 2021, ISBN 978-88-3613-181-5 («La colonna infinita» 14, ISSN 1828-809X), p.503-512.

9. Nevaci, Manuela, „Dialectele românești sud-dunărene – dialecte la distanță (RoDialect – ALDRO)” în *Ex Oriente lux. In honorem Nicolae Saramandu*, Alessandria, editori: Manuela Nevaci, Irina Floarea, Ioan-Mircea Farcaș, Edizioni dell'Orso, 2021, ISBN 978-88-3613-181-5 («La colonna infinita» 14, ISSN 1828-809X), 7p. 99-818.

ARTICOLE ÎN CURS DE PUBLICARE

10. Bejinariu, S.-I. F. Iftene, M. Nevaci, N. Saramandu, „Instrumente software în dialectologie. Atlasul Dialectelor Românești din Nordul și din Sudul Dunării”, în vol. „Simpozionul Sisteme Inteligente și aplicații, Zilele Academice Ieșene, ediția a XXXVI-a”, Iași, România, 2021.
11. Bota, Marinela, „Marcatori discursivi citaționali în varietățile regionale ale limbii române”, în *Fonetica și Dialectologie*, XL, 2021(în curs de publicare).
12. Farcaș, Ioan-Mircea, „Probleme de formare a cuvintelor în toponimie”, în *Fonetica și Dialectologie*, XL, 2021(în curs de publicare).
13. Floarea Irina, „Termeni pentru MURDAR în ALRR, Sinteză”, în „*Fonetica și Dialectologie*, XL, 2021(în curs de publicare).
14. Nevaci, Manuela, „Cercetări recente te termen la meglenoromâni din Dobrogea”, în „*Fonetica și dialectologie*”, XL, 2021. (în curs de publicare).
15. Nevaci, Manuela, Floarea Irina, „Cazurile oblice în dialectele aromân și meglenoromân. O analiză pe baza unor cercetări recente în proiectul RoDIAL -ALDRO, în „*Fonetica și dialectologie*”, XL, 2021. (în curs de publicare).
16. Constantin, Francisco, Răzvan, „Atlasul lingvistic al dialectului aromân” vol. II (ALAR II) (colectiv de autori: Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci), , în „*Fonetica și dialectologie*”, XL, 2021. (în curs de publicare).
17. Nevaci, Manuela, Irina Floarea, Silviu-Ioan Bejinariu, „A New Project: Romanian Dialects from the North and South of the Danube in an European Context (RODIALECTS – ALDRO)”, From traditional to interactive linguogeography – on the eve of one hundred and the tenth anniversary of the birth of prof. Stoyko Stoykov (1912-1969). Publishing house of BAS "Prof. Marin Drinov ”, Sofia, 2021.
18. Saramandu, Nicolae, „Emprunts latino-romans et roumains dans la langue bulgare”, From traditional to interactive linguogeography – on the eve of one hundred and the tenth anniversary of the birth of prof. Stoyko Stoykov (1912-1969). Publishing house of BAS "Prof. Marin Drinov ”, Sofia, 2021.
19. Saramandu, Nicolae, „Formarea dialectelor românești” în *Fonetica și Dialectologie*, XL, 2021(în curs de publicare).

COMUNICĂRI SUSȚINUTE LA MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE ORGANIZATE ÎN ȚARĂ ȘI ÎN STRĂINĂTATE

1. Bejinariu, S.-I. F. Iftene, M. Nevaci, N. Saramandu, „Instrumente software în dialectologie. Atlasul Dialectelor Românești din Nordul și din Sudul Dunării”, Simpozionul Sisteme Inteligente și aplicații, Zilele Academice Ieșene, ediția a XXXVI-a, Iași, România, 2021.
2. Bejinariu, S.-I. M. Nevaci, C.I. Floarea, F. Iftene, Metode de vizualizare a informației dialectale în atlasele lingvistice digitale, Atelier Lingvistic Online, ediția a II-a, 29 septembrie – 1 octombrie 2021.
3. Bejinariu, Silviu-Ioan Florin Iftene, Digitalization and mapping in dialectology. From data to information and knowledge, ATLAS LINGUARUM EUROPAE SYMPOSIUM THE 53rd ANNUAL MEETING, Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, (Google meet <https://meet.google.com/pqz-iyhx-jjw>) (16-17 iunie 2021).

4. Bejinariu, Silviu-Ioan, Nevaci, Manuela, Irina Floarea, *Preservation of Romanian Linguistic Heritage. Framework for Dialectal Data Management*, în vol. „International Conference on Linguistic Resources and Tools for Natural Language Processing”, Iași, 2021.
5. Bota, Marinela, Daniela Răuțu, 2021, „Botă: Variație formală și semantică în graiurile dacoromâne”, Conferința Internațională „Zilele Pușcariu”, ediția a V-a (Cluj-Napoca, 9–10 septembrie 2021).
6. Bota, Marinela, Mădălina Stănescu Botez, 2021, „Stadiile proceselor de gramaticalizare și pragmaticalizare ale marcatorelor discursivi din graiurile muntenești”, Simpozionul „1521-2021. Graiurile muntenești de la scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung la cercetările dialectale actuale” (București, 9–10 decembrie 2021).
7. Constantin, Francisco Răzvan Arie lingvistice motivaționale pe baza Atlasului Lingvistic Român pe Regiuni. Sintează, AL 21-LEA COLOCVIU INTERNAȚIONAL AL DEPARTAMENTULUI DE LINGVISTICĂ: Orientări actuale în lingvistica teoretică și aplicată (19–20 noiembrie 2021).
8. Nevaci, Manuela, Cercetări recente de teren la meglenoromâni din Dobrogea, Atelier Lingvistic Online, ediția a II-a, 29 septembrie – 1 octombrie 2021.
9. Nevaci, Manuela, Conștiința românității și conștiința romanității, Academia Română, conferință filmată în seria „Conexiuni” (18 mai 2021).
10. Nevaci, Manuela, Dialectele românești nord și sud-dunărene – dialecte la distanță “Dialex”, Facultatea de Litere, Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania (12 Mai 2021).
11. Nevaci, Manuela, Irina Floarea, A new project: Romanian dialects from the north and south of the Danube in an European context (RoDialects – ALDRO, la ОТ ТРАДИЦИОННА КЪМ ИНТЕРАКТИВНА ЛИНГВОГЕОГРАФИЯ – В НАВЕЧЕРИЕТО НА СТО И ДЕСЕТАТА ГОДИШНИНА ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПРОФ. СТОЙКО СТОЙКОВ (1912 – 1969)МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ, Institute of Bulgarian Language of the Bulgarian Academy of Sciences (28 – 29 aprilie 2021).
12. Nevaci, Manuela Irina Floarea, Cazurile oblice în dialectele aromân și meglenoromân. O analiză pe baza unor cercetări recente în proiectul RoDIAL -ALDRO, AL 21-LEA COLOCVIU INTERNAȚIONAL AL DEPARTAMENTULUI DE LINGVISTICĂ: Orientări actuale în lingvistica teoretică și aplicată (19–20 noiembrie 2021).
13. Nevaci, Manuela Irina Floarea, Terms for 052 MÉLÈZE in European languages and dialects (preliminary version), ATLAS LINGUARUM EUROPAE SYMPOSIUM THE 53rd ANNUAL MEETING, Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, (Google meet <https://meet.google.com/pqz-iyhx-jjw>) (16-17 iunie 2021).
14. Saramandu, Nicolae et Manuela Nevaci, Les désignations romanes du prunellier, XXIVe Colloque International de l’Atlas Linguistique Roman, ’Università di Corsica – Pasquale Paoli, Corte.
15. Saramandu, Nicolae, About the Romance element in the Bulgarian language, la ОТ ТРАДИЦИОННА КЪМ ИНТЕРАКТИВНА ЛИНГВОГЕОГРАФИЯ – В НАВЕЧЕРИЕТО НА СТО И ДЕСЕТАТА ГОДИШНИНА ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПРОФ. СТОЙКО СТОЙКОВ (1912 – 1969)МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ, Institute of Bulgarian Language of the Bulgarian Academy of Sciences (28 – 29 aprilie 2021).
16. Saramandu, Nicolae, Aromânii – istorie și actualitate, Academia Română, conferință filmată în seria „Conexiuni” (18 mai 2021).
17. Saramandu, Nicolae, *Formarea dialectelor românești*, la Cercul DiaLex, Facultatea de Litere, Universitatea Babeș-Bolyai (18 martie 2021).
18. Saramandu, Nicolae, Limba română în gândirea lingvistică a lui Eugeniu Coșeriu, «Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere», ACADEMIA ROMÂNĂ, FILIALA DIN IAȘI INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE Iași, (27 iulie 2021).
19. Saramandu, Nicolae, Manuela Nevaci, Irina Floarea, Romanian Dialects in European Context. A New Project, ATLAS LINGUARUM EUROPAE SYMPOSIUM THE 53rd ANNUAL MEETING, Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, (Google meet <https://meet.google.com/pqz-iyhx-jjw>) (16-17 iunie 2021).

STAGII DE CERCETARE ÎN ȚARĂ ȘI ÎN STRĂINĂTATE

1. Constantin, Francisco, Răzvan, Marinela Bota, Stabilire contacte pentru stagiul de cercetare din cadrul proiectului RODiAL - Dialectele românești din nordul și din sudul Dunării în context european, contract PCE 86 /09.02.2021 PN-III-P4-ID-PCE-2020-0451, UEFISCDI/RoDial
2. Floarea, Irina, Cercetări dialectale de teren la aromânii și meglenoromânii din județele Constanța și Tulcea, în cadrul proiectului Dialectele românești din nordul și din sudul Dunării în context european (UEFISCDI, PCE- PN-III-P4-ID-PCE-2020-0451, CNCS-UEFISCDI), Constanța și Tulcea, Universitatea „Ovidius”, Constanța, în perioada 16-23 august 2021.
3. Nevaci, Manuela, Cercetări dialectale de teren la aromânii și meglenoromânii din județele Constanța și Tulcea, în cadrul proiectului Dialectele românești din nordul și din sudul Dunării în context european (UEFISCDI, PCE- PN-III-P4-ID-PCE-2020-0451, CNCS-UEFISCDI), Constanța și Tulcea, Universitatea „Ovidius”, Constanța, în perioada 16-23 august 2021.
4. Nevaci, Manuela, Stagiul de documentare la la Universitat Zürich Romanisches Seminar, Zürich, Elveția, în perioada 16-23 august 2021, în cadrul proiectului Dialectele românești din nordul și din sudul Dunării în context european (UEFISCDI, PCE- PN-III-P4-ID-PCE-2020-0451, CNCS-UEFISCDI).
5. Nevaci, Manuela, Stagiul de cercetare și conferință în Franța în perioada 28 august -7 septembrie 2021: la Aix Marseille Université, Marsilia în perioada 28 august – 1 septembrie 2021 și la Corte (Corsica) Conferința și stagiul de cercetare de la l’Université de Corse, în perioada 1 septembrie-7 septembrie 2021, în cadrul proiectului Dialectele românești din nordul și din sudul Dunării în context european (UEFISCDI, PCE- PN-III-P4-ID-PCE-2020-0451, CNCS-UEFISCDI).
6. Saramandu, Nicolae, Stagiul de cercetare și conferință în Franța în perioada 28 august -7 septembrie 2021,: la Aix Marseille Université, Marsilia în perioada 28 august – 1 septembrie 2021 și la Corte (Corsica) Conferința și stagiul de cercetare de la l’Université de Corse, în perioada 1 septembrie-7 septembrie 2021, în cadrul proiectului Dialectele românești din nordul și din sudul Dunării în context european (UEFISCDI, PCE- PN-III-P4-ID-PCE-2020-0451, CNCS-UEFISCDI).

ORGANIZAREA DE WORKSHOP-uri ÎN CADRUL UNOR MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

- Saramandu, Nicolae Nevaci, Manuela, Irina Floarea, Constantin, Marinela Bota, 22-26 iunie 2021 – Organizarea workshop-ului *Romanian Dialects*, la „Colocviului Internațional „The 52th Atlas Linguarum Europae Editorial Board Meeting”, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București București, România, online .
- Farcaș, Ioan-Mircea, Saramandu, Nicolae Nevaci, Manuela, Irina Floarea, Silviu-Ioan Bejinariu, *Toponimia maramureșeană*, 10 decembrie 2021, Google meet.

În continuare, prezentăm câteva concluzii rezultate din cercetările noastre și pe baza bibliografiei studiate:

În dialectologia românească, delimitarea unităților dialectale ale dacoromânei a început să se facă înainte de apariția atlaselor lingvistice.

O primă delimitare care s-a făcut, fără vreo urmărire a răspândirii particularităților de grai, a avut în vedere un criteriu extralingvistic, politico-administrativ, acela al limitelor provinciilor istorice românești. Chiar dacă s-a observat că limitele unităților dialectale nu se suprapun întru totul cu cele ale provinciilor istorice, totuși s-a derivat numele unităților dialectale de la cel al provinciilor istorice.

Astfel a procedat, la 1888, H. Tiktin, care a deosebit patru grupuri de graiuri, după numele a patru provincii istorice: *muntean, moldovean, transilvănean, bănăţean*.

În 1891, în *Introducere la Chrestomatie română* (2 vol.), Mozes Gaster a susţinut existenţa a trei mari unităţi dialectale, după cele trei mari provincii istorice:

- grupul de dialecte de nord, din Moldova;
- grupul de dialecte de sud, din Muntenia;
- grupul de dialecte din Transilvania.

M. Gaster face o observaţie preţioasă şi nouă, anume că dialectul din Transilvania, deşi are unele particularităţi specifice, prezintă asemănări, pe de o parte, cu dialectul din Moldova (în partea răsăriteană) şi, pe de altă parte, cu dialectul din Muntenia (în partea de sud). Ulterior, s-a dovedit că Transilvania propriu-zisă nu formează o arie dialectală distinctă, ci se împarte între ariile dialectale învecinate.

Cel dintâi care nu a mai recunoscut existenţa unui dialect aparte în Transilvania propriu-zisă a fost G. Weigand (în 1908, în articolul *Despre dialectele româneşti*, „Convorbiri literare”, 1908, nr. 4, p. 441-448, republicat, în germană, ca *prefaţă la Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebietes*, Leipzig, 1909, p. 9-11). Astfel, G. Weigand vorbeşte, pe baza particularităţilor fonetice, de trei dialecte: *bănăţean, muntean şi moldovean*. El semnalează, în plus, unele particularităţi specifice pentru zona Bihorului [= a Crişanei], în Transilvania, şi, de asemenea, pentru Maramureş. Constatările lui G. Weigand, făcute, pentru prima oară, pe baza unui atlas lingvistic, sunt deosebit de preţioase, pentru că structura dialectală configurată de lingvistul german (cu trei dialecte, la care s-au mai adăugat cele două arii – Crişana şi Maramureş) a fost confirmată, ulterior, de studiile elaborate pe baza *Atlasului lingvistic român* (ALR).

În afară de aceste delimitări ale ariilor dialectale ale dacoromânei, care aveau la bază situaţia graiurilor din vremea respectivă – deci, o perspectivă sincronică – au apărut şi alte clasificări, din perspectivă diacronică (urmărind constituirea, de-a lungul istoriei, a unităţilor dialectale ale dacoromânei).

Cel dintâi care a descris graiurile dacoromânei din această perspectivă a fost Al. Philippide, în *Originea românilor* (vol. II, Iaşi, 1927). Lingvistul ieşean a prezentat formarea unităţilor dialectale ale dacoromânei prin aşezarea românilor în Dacia (venind din sudul Dunării), în *valuri succesive*, constituind două ramuri principale:

– *ramura banato-transcarpatină*, care a cuprins succesiv Banatul, Transilvania (cu excepţia ariei sudice şi sud-estice), Bucovina, Moldova şi Basarabia.

– *ramura muntenească*, răspândită în Muntenia, în sudul şi sud-estul Transilvaniei (Ţara Oltului şi Ţara Bârsei).

În Oltenia s-au revărsat ambele ramuri de populaţie romanică sud-dunăreană, astfel încât această provincie prezintă particularităţi fie ale ariei banato-transcarpatine (în nord-vest), fie ale ariei munteneşti (în sud şi sud-est).

La baza identificării celor două ramuri ale dacoromânei, Al. Philippide a pus următoarele schimbări de ordin fonetic (în numerotarea autorului) produse după perioada de comunitate, numită de el *româna primitivă*, care s-a încheiat la începutul secolului al VII-lea:

[7] monoftongarea diftongului $\xi a > e$, când în silaba următoare se găseşte vocala *e*: *leşe > lege*, *fşate > fete*;

[28] monoftongarea diftongului $\xi a > a$ şi trecerea lui *e > ă* după consoane labiale, când în silaba următoare nu se găseşte o vocală anterioară (*e, i*):

fşată > fată, *mer > măr*;

[30] [44] depalatarea consoanelor *ş, ţ*, ceea ce determină schimbările $\xi a > a$ şi $e > ă$ (cf. [28]) şi

i > î după aceste consoane (ulterior, *ş, ţ* s-au „repalatare” în graiurile de tip muntenesc).

Urmărind schimbările de mai sus în cuvintele latineşti *camisia* şi *vesica*, Al. Philippide constată că ele au avut o cronologie diferită în cele două grupuri dialectale, *moldovenesc* şi *muntenesc*.

În graiurile din grupul dialectal *moldovenesc* schimbările s-au produs astfel:

- lat. *camisia* > *cămşaşă* > *cămşaşe* > *cămşeşe* > *cămşeşă*;
- lat. *vesica* > *beşică* > *beşică*.

În graiurile din grupul dialectal *muntenesc* schimbările s-au produs după cum urmează:

- lat. *camisia* > *cămeșă* > *cămeșe* > *cămeșă* > *cămașă* > *cămașe*;
- lat. *vesīca* > *beșică* > *beșică* > *bășică* > *bășică*.

„Pentru prescurtare – spune Al. Philippide – am numit forma *cămeșă* moldovenească și formele *cămașă*, *cămașe* muntenesi” (Philippide, *Originea românilor*, vol. II, Iași, p. 47); la acestea se adaugă mold. *beșică*, față de munt. *bășică*, *bășică*.

Teoria lui Al. Philippide a fost acceptată în 1941 de elevul acestuia, Iorgu Iordan (în articolul *Graiul putnean*, „Ethnos”, Focșani, 1941, nr. 1, p. 90-117), care nu aduce argumente suplimentare. Ea a fost confirmată în 1968 de E. Vasiliu (*Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, București, 1968), care a respins explicit ideea existenței unei dacoromâne comune după perioada *românei comune* (numită de Al. Philippide *româna primitivă*, care, după acest autor, a existat până în secolul al VII-lea; vezi mai sus).

Un moment nou al studiilor consacrate structurii dialectale a dacoromânei îl reprezintă elaborarea și publicarea *Atlasului lingvistic român* (ALR I: S. Pop, ALR II: E. Petrovici), ale cărui prime volume au apărut în 1938 (ALR I, 1) 1940 (ALR II, 1) și 1942 (ALR I, 2).

Pe baza unor hărți din ALR, S. Pușcariu a demonstrat (în *Limba română*, vol. I, București, 1940) că Transilvania nu are un dialect aparte, ceea ce a confirmat constatările anterioare în acest sens. Partea de sud a Transilvaniei se grupează cu Muntenia, partea de nord și de est, cu Moldova, iar partea de vest cu Banatul și Crișana. S-a constatat astfel că lanțul muntos al Carpaților n-a constituit niciodată un obstacol în calea mișcărilor românilor și, deci, nici în calea răspândirii particularităților dialectale.

O explicație a poziției speciale a Transilvaniei a încercat să dea E. Petrovici (în articolul *Transilvania, vatră lingvistică a românismului nord-dunărean*, „Transilvania”, 1941, nr. 2, p. 103-105). E. Petrovici a aplicat unul din principiile de geografie lingvistică stabilite de lingvistul elvețian Karl Jaberg (*Aspects géographiques du langage*, Paris, 1936), anume că teritoriile cu arii lingvistice unitare cuprind populații mai noi (colonizate), în timp ce teritoriile cu arii fărâmițate cuprind populații vechi. Asta înseamnă că Transilvania (din interiorul arcului carpatic), care este o arie neunitară, fărâmițată, cuprinde o populație veche, în timp ce teritoriile ciscarpatic (din afara arcului carpatic), cu arii dialectale unitare, cuprind populații mai noi, provenite din interiorul arcului carpatic.

Într-un alt articol, *Graiul românesc de pe Crișuri și Someș* („Transilvania”, 1941, nr. 8, p. 551-558), E. Petrovici a susținut existența unui subdialect aparte în această zonă din vestul țării, anume *subdialectul crișean* (care se adaugă celorlalte trei: *bănățean*, *muntean* și *moldovean*).

În sfârșit, tot E. Petrovici, în *Repartiția graiurilor dacoromâne pe baza Atlasului lingvistic român* (LR, III, 1954, nr. 5, p. 5-17), prezintă fapte noi pentru conturarea celor patru subdialecte menționate (*crișean*, *bănățean*, *muntean*, *moldovean*), afirmând că este posibilă conturarea celui de al cincilea, *subdialectul maramureșean*. E. Petrovici formulează și un punct de vedere teoretic privind natura trăsăturilor lingvistice care pot fi luate în considerație pentru stabilirea unităților dialectale. Esențiale sunt, după

E. Petrovici, fenomenele fonetice, care apar în foarte multe cuvinte, deci se repetă.

Împărțirea dacoromânei în cinci subdialecte de către E. Petrovici are la bază tratamentul africatelor *č*, *ğ*:

č, *ğ* (subdialectul muntean): *čer*, *ğer* (se rostesc moale)

ș, *ž* (subdialectul moldovean): *șer*, *žer* (între *č*, *ğ* și *ș*, *ž*)

ś, *ź* (subdialectul bănățean): *șer*, *žer*

č, *j* (subdialectul crișean): *čer*, *jer*

č, *ğ* (subdialectul maramureșean): *čăr*, *ğăr* (*e* > *ă* după *č*, *ğ*, care se rostesc dur).

Cu toată importanța atribuită fenomenelor fonetice, E. Petrovici a luat în considerație și particularitățile lexicale în delimitarea celor cinci unități dialectale ale dacoromânei.

R. Todoran a confirmat repartiția dialectală propusă de E. Petrovici, aducând fapte noi din ALR (în articolele *Cu privire la repartiția graiurilor dacoromâne*, LR, VI, 1956, nr. 2, p. 38-50 și *Noi particularități ale subdialectelor dacoromâne*, în CL, VI, 1961, nr. 1, p. 43-74).

Acceptată, în general, de dialectologi, repartiția dialectală a dacoromânei propusă de E. Petrovici și R. Todoran a fost supusă criticii, relevându-se caracterul eterogen al criteriilor clasificării și al faptelor aduse în discuție (dintre care nu toate au aceeași importanță).

O asemenea critică a formulat I. Gheție (*Cu privire la repartiția graiurilor dacoromâne. Criterii de stabilire a structurii dialectale a unei limbi*, SCL, XV, 1964, nr. 3, p. 317-364), care a

stabilit două criterii de clasificare: *importanța și frecvența* fenomenelor lingvistice. I. Gheție acordă un rol esențial *criteriului cantitativ* (frecvenței). Se pune însă întrebarea dacă se poate face o egalizare valorică între trăsături de natură diferită (fonetice, morfologice) și dacă numărarea acestor trăsături (ignorând natura lor diferită) poate conduce la rezultate corecte. Oricum, analiza întreprinsă de I. Gheție – tot pe baza ALR – infirmă clasificarea propusă de E. Petrovici și duce la constatarea că dacoromâna se împarte în două mari arii dialectale – una sud-estică (cuprinzând graiurile muntenesti) și alta nord-vestică (cuprinzând restul graiurilor dacoromâne) –, *clasificare sincronică* ce confirmă *clasificarea diacronică* propusă de Al. Philippide.

Din contribuția lui I. Gheție reținem clasificarea trăsăturilor lingvistice care caracterizează ariile dialectale în *tipice și atipice*:

1- sunt *tipice* acele trăsături care apar într-o arie fără să se întâlnească în arii învecinate; ele se pot regăsi în arii neînvecinate.

Trăsăturile tipice sunt de două feluri:

1a) *absolute*: care nu se găsesc în nici una din ariile neînvecinate, deci apar numai în aria în cauză; de exemplu, păstrarea consoanei *ń* în cuvinte moștenite din latină, în graiul din Banat: lat. *cuneum* > *cuń*, lat. *calcaneum* > *călcăń*.

1b) *relative*: care se regăsesc într-o arie neînvecinată; de exemplu, conservarea lui *đ* în cuvinte moștenite din latină, în graiul din Banat: *đăc*; același fenomen se regăsește în Moldova (arie neînvecinată), dar nu în ariile învecinate (Crișana, Transilvania, Oltenia).

2- sunt *atipice* trăsăturile comune unor arii învecinate, dar absente în celelalte arii, de exemplu palatalizarea dentalelor în graiul din Banat: *đinće, fraće*, fenomen care se regăsește în arii învecinate (Crișana, Transilvania): *d'int'e, frat'e*, dar e absent din celelalte arii (*dinte, frate* în restul teritoriului).

În prezent, clasificarea graiurilor dacoromâne în *două mari grupuri – de sud-est și de nord-vest* – câștigă tot mai mulți adepți, fiind confirmată din ambele perspective – istorică (diacronică) și sincronică.

Acest punct de vedere și-a găsit un sprijin în studierea românei din secolul al XVI-lea (deci, primele atestări scrise): Al. Rosetti, *Istoria limbii române* (București, 1968); I. Gheție, Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea* (București, 1974); I. Gheție, *Introducere în dialectologia istorică românească* (București, 1994).

Teoria lui Al. Philippide a fost reconfirmată, din perspectiva dialectologiei istorice, pe baza principiilor teoretice și metodologice ale gramaticii generative, de către Em. Vasiliu (în *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, București, 1968).

Așadar, cele două perspective – diacronică și sincronică – se susțin și se confirmă reciproc.

Dacoromâna cuprinde două mari grupuri de graiuri (numite de Em. Vasiliu, *tipuri*):

(I) grupul graiurilor de *tip muntenesc* (sudic, sud-estic)

(II) grupul graiurilor de *tip moldovenesc* (nordic, nord-vestic).

În timp ce grupul (I) este unitar, grupul (II) este neunitar, putând fi recunoscute, în cadrul lui, unități mai mici (bănățean, crișean, maramureșean, moldovean propriu-zis).

Toți învățații – români și străini – au remarcat *caracterul unitar* al dacoromânei. Existența deosebiriilor dialectale nu afectează înțelegerea între vorbitori, care stabilesc fără dificultate raporturile de corespondență între formele din graiul propriu și din alte graiuri.

Diferențele dintre unitățile dialectale ale dacoromânei sunt, îndeosebi, de ordin fonetic și lexical.

Unitatea dialectele românești din nordul și din sudul Dunării

I. Referindu-se la distribuția spațială a asemănărilor dintre dialectele românești sud-dunărene, Nicolae Saramandu afirma în studiul *Concordanțe lingvistice între aromână și graiurile din Banat* (1986: 225–233): „Cunoscute de multă vreme la nivelul dialectelor în ansamblu, concordanțele dintre aromână și dacoromână nu au fost supuse unei analize de amănunt, pe baza datelor de geografie lingvistică oferite de atlasele lingvistice românești.”

Dăm câteva exemple care ne permit să raportăm dialectele românești sud-dunărene, în general, la dialectele daco-românești din nord-vest: ar. *astară*, megl. *stară*, ir. *astâra*; dr. *mă cumî nec* (Banat, Crișana, Transilvania), ar. *mi cumânic*, megl. *mi cuminic*; dr. *dimic* ‘am sfârșit pâinea (în lapte)’ (Banat, Crișana, Maramureș, Transilvania), ar. *dińic*; dr. (*un*) *păr* (Banat, nord-vest de Oltenia,

sud-vest de Transilvania, sud de Crișana), ar., megl., ir. (a) *per*. Remarcăm că teritoriul în care se vorbește româna este uneori împărțit în două zone, o zonă în care un termen este moștenit din latină și o zonă în care termenul este împrumutat (de obicei în slavă, dar și în turcă etc.): dr. *deșărt* (vb. ; adj.) (Maramureș, Moldova, Muntenia), ar. (Fărșeroți) *dișărt*, megl. *dișort*; dr. *gol, golesc* (Banat, Crișana, Transilvania, Oltenia), ar. (alte dialecte) *gol, gulescu* (v.sl. *golŭ*); dr. *treiera*, ar. *triir*, megl. *trăir* – dr. *îmblăti* (în dialectele nord-vestice) (v.sl. *mlatiti*). Există, totuși, cazuri în care dialectele sud-dunărene prezintă concordanțe cu sudul teritoriului daco-românesc: de exemplu întâlnim în nordul daco-românesc termenul mai ‘ficat’, între timp în sudul Olteniei hicat ca și în dialectul aromân „Se constată, în general, gruparea dialectelor sud dunărene cu graiurile vestice (și nord vestice) ale dacoromânei, în primul rând cu graiurile din Banat și Crișana. Această constatare confirmă unele observații anterioare în acest sens. Există, însă, și situații în care dialectele sud dunărene (sau unele graiuri ale acestora) se grupează, în totalitate sau individual, și altfel, de exemplu cu sud vestul sau cu sudul teritoriului dacoromân” Saramandu 2004: p. 195)

Prezentăm, în continuare, câteva particularități fonetice, morfologice și lexicale comune dialectelor limbii române din nordul și din sudul Dunării (dacoromân, aromân, meglenoromân, istroromân), care arată fapte de conservatorism sau inovații paralele, distribuite spațial. Compararea acestor fenomene lingvistice a fost posibilă prin analiza de amănunt la nivelul graiurilor dialectelor în discuție.

A. Particularități fonetice

1. Proteza vocalei [a] e ocurentă în dialectul aromân. În graiul grămostean, spre deosebire de cel fărșerot, este mult mai frecventă proteza vocalei [a] la cuvinte care încep îndeosebi cu consoanele [r] și [l]: *arău* ‘râu’, *armân* ‘aromân’, *alîngu* ‘ling’, *arád* ‘râd’, *alikéscu* ‘lipesc’, *aúmbra* ‘umbră’ etc. Proteza lui *a* apare totuși în graiul fărșerot în cuvinte, înregistrate de noi recent, ca: *aráti* ‘rece’, *acúmpur*^ψ ‘cumpăr’, *aspárg*^ψ ‘stric’, *aspár*^ψ ‘sperii’, *alúmt*^ψ ‘lupt’. Fenomenul poate fi interpretat ca o evoluție recentă, paralelă cu cea înregistrată în graiurile aromânești care au [a] protetic. Fenomenul apare sporadic și în dacoromână, în subdialectul bănățean (*asudóare, amirós*), în subdialectul crișean – centru și nord – (*mă ascăld, arăgușeáști, asúgít, asámt, amirós*), în subdialectul maramureșean (*asudóare*), în graiurile transilvănene (*apípăi, asudóare, amirós*) și în subdialectul moldovenesc (*asudóare, amirosi*) (vezi ALRM I/1hărțile: H. 9. SUDOARE și H. 116. MIROS, H. 142. SIMT ; ALRR. Sinteză II harta 194.SUDOARE și ALAR I H. 69. MIROS, H. 142. SIMT și H. 164.SUDOARE; ALIstro, MN 213).

Dialectul dacoromân		Dialectul aromân		Dialectul meglenoromân		D. istr.
Aria sudică: subdialectul muntean	Aria nord-vestică (subdialectele: bănățean, crișean, maramureșean, moldvean și graiurile din Transilvania)	6 vocale (fărșerot, grabovean, gopeșean)	7 vocale (grămostean, pindean)	U, L, C, O, B, L	Ț	J, Ș
<i>sudóare</i>	<i>asudóare (asudóre) asudóare</i>	<i>sudóare</i>	<i>asudóare, dar și sudóare</i>	<i>sudóare (sudóre)</i>	<i>sudóare</i>	-
<i>mirós</i>	<i>amirós</i>	<i>aňurđesc</i> ^ψ	<i>aňurđescu</i>	<i>mirusés</i>	<i>ňurđés</i>	<i>mirus</i>

Așa cum rezultă din hărțile prezentate, H. 9. din ALRM I și H. 164 din ALAR I, N-V dacoromânei face arie cu graiul fărșerot al aromânei, unde proteza e sporadică, spre deosebire de celelalte graiuri ale aromânei (pindean și o parte a graiului grămostean). Dacă analizăm hărțile în care e cartografiată noțiunea SIMT, observăm că proteza e ocurentă în dacoromână în subdialectul crișean, în graiurile din Transilvania, iar în dialectul aromân în graiurile din Gopeș și Moloviște.

Dialectul dacoromân		Dialectul aromân		Dialectul megleno-român	Dialectul istroromân
Subdialectele: muntean, bănățean, maramureșean, moldovean	Subdialectul crișean, graiurile din Transilvania	Graiurile din Gopeș și Moloviște	Graiurile fărșerot, grămostean, pindean, crușovean		J, Ș
<i>simt</i>	<i>asîmt</i> (<i>asîmt</i> ^ʰ) <i>simt</i>	<i>asîmt</i> ^ʰ (<i>asîmt</i>)	<i>sîmt</i>	-	-

Prin urmare, proteza lui *a* nu e generală în dialectul aromân și se întâlnește și în dialectul dacoromân, în aria nord-vestică. Este o inovație paralelă a dialectelor românești aflate la distanță.

2. Vocala [e] și diftongul [ea] se păstrează după labiale (nu trec la [ă], respectiv [a], [e]) indiferent de timbrul vocalic din silaba următoare: ar., mgl., ir. *per*, *ved*, ar., mgl. *feătă*, ir. *feta*, Această particularitate de distribuție ilustrează conservarea lui [e], [i] din latină (< lat. *pīlum*, *vīdeo*, *feta*, *camīsia*); cf. dr. (*pār*, *vād*, *mār*, dar și *per*, *ved* (Banat, Transilvania) (vezi ALR, I/1 H. 111; ALAR I, H. 32, ALRR. Sinteză, H. 40, ALIstro. MN 1617b). Este vorba de o trăsătură conservatoare a dialectelor românești aflate la distanță, probată prin analiza subdialectelor și a graiurilor.

Dialectul dacoromân		Dialectul aromân	Dialectul megleno-român	Dialectul istroromân
Subdialectele: muntean, crișean, maramureșean, moldovean	Subdialectele: bănățean, graiurile din Transilvania			
<i>văd</i>	<i>ved</i>	<i>ved</i>	<i>ved</i>	<i>ved</i>
<i>văr</i>	<i>ver</i>	<i>ver</i>	<i>ver</i>	<i>ver</i>
<i>măr</i>	<i>mer</i>	<i>mer</i>	<i>mer</i>	<i>mer</i>

3. [u] final asilabic. O particularitate a dialectului aromân este păstrarea lui [u] final asilabic ([u] scurt final) după orice cuvânt care se termină într-o consoană: *cap*^ʰ, *bun*^ʰ, *dor*^ʰ etc. Acest [u] se rostește plenison (devine [u] final silabic) când cuvântul se termină în grup de consoane: *lemn*, *semnu*, *cându*, *cântu*, în graiurile cu 7 vocale, dar rămâne asilabic în graiurile cu 6 vocale (fărșerot, grabovean): *lemn*, *semn*, *când*^ʰ, *cânt*^ʰ, la fel ca în dacoromână, în subdialectul moldovean: *kept*^ʰ, în graiurile transilvănene și în subdialectul crișean: *crump*^ʰ (vezi ALR I-I, H. 49, ALAR I, H. 149). O particularitate a graiului fărșerot este ocurența lui [ʰ] după orice consoană sau grup consonantic: după o consoană (inclusiv ‘m’): *măc*^ʰ, *cad*^ʰ, *cum*^ʰ, *țân*^ʰ, *cap*^ʰ, *pat*^ʰ etc; după un grup consonantic: *mușc*^ʰ, *caft*^ʰ, *porc*^ʰ etc; după grupul „muta cum liquida”: *cuscr*^ʰ, *socr*^ʰ, *afl*^ʰ, etc. (Saramandu 1972: 172; Nevaci 2011: 60)

Pentru dialectul istroromân: *îo mē kîēmŭ-adriiană gavriș* (Turculeț 2021, ms.) „[...] comportarea lui -u (la finalul cuvântului *capitan* și în două exemple în *pametiăn*) este comparabilă cu cea din unele graiuri dacoromâne și aromâne: prezintă, pe lângă varianta silabică, și variante nesilabice, reduse, afonizate, mai mult sau mai puțin perceptibile, și funcția sa demarcativă este folosită în cadrul intonației. El nu a fost remarcat în cercetările anterioare, probabil din cauza frecvenței reduse și a (foarte) slabei perceptibilități.”)

Dialectul dacoromân		Dialectul aromân		D. megleno-român	D. istroromân
Subdialectele: muntean (Valea Ialomiței), crișean, moldovean, graiurile din Transilvania	Bănățean	Maramureșean	fărșerot, grabovean	grămostean, pindean	
<i>képtʰ, tʰeptʰ</i>	-	-	<i>képtʰ</i>	<i>képtu</i>	<i>kîēmŭ</i> (foarte rar)

4. [l'] păstrat în cuvinte de origine latină, în dialectele sud-dunărene în grupurile [cl'], [gl'] care în dacoromână au evoluat la [k], [g], cu excepția Banatului: ar. *ncl'egʰ*, mgl. *ancl'eg* ‘încheg’ < lat. *incoag(u)lo, -are*, ar., mgl. *vegl'u*, ir. *vegl'ă* ‘veghea’ < lat. *vig(i)lo, -are*. Este vorba de o trăsătură conservatoare a dialectelor românești aflate la distanță (vezi Saramandu/Nevaci 2013: 140).

Dialectul dacoromân		Dialectul aromân	Dialectul megleno-român	Dialectul istroromân
Subdialectele: muntean, crișean, maramureșean, moldovean, graiurile din Transilvania	Subdialectul bănățean			
<i>îngét</i>	<i>înglét</i>	<i>nglét</i>	<i>nglét</i>	<i>nglét</i>
<i>înkég</i>	<i>ncl'eg</i>	<i>ncl'egʰ</i>	<i>ncl'eg</i>	<i>ncl'eg (S), âncl'ey</i>

5. **Păstrarea grupului consonantic *mn* în *scamn*** în dialectele aromân (graiul grămostean pindean, crușovean, graiurile din Gopeș și Moloviște, grabovean), dacoromân (subdialectul bănățean) și în dialectul istroromân (ALRM I/1, H. 370, ALAR II, H. 522, ALIstro, MN 1483). În graiul aromânilor fărșeroțifărșeroților, dentala nazală |n| este non-ocurentă după labiala nazală |m|. Grupul consonantic *mn* se reduce la |m|, care se pronunță mai lung (*m̄*) *leṃʰ, scaṃʰ, seṃʰ, untuléṃʰ* față de *lémnu, scámnu, sémnnu, untulémnnu* etc. Aceeași situație o regăsim în dialectul meglenoromân, în localitatea Birislav, și în diminutivul *șcământl*, în dialectal istroromân.

Dialectul dacoromân	Dialectul aromân	Dialectul meglenoromân	Dialectul istroromân
---------------------	------------------	------------------------	----------------------

Subdialectul bănațean	graiul fărșerot	grămostean, pindean, crușovean, graiurile din Gopeș și Moloviște, grabovean	Birislav	graiurile din jurul Șușnieviței
<i>scamn</i>	<i>scam</i>	<i>scamn</i>	<i>scam</i>	<i>scamn</i>

B. MORFOLOGIE

1. Închiderea lui *e* neaccentuat la *i* în cuvintele cu două silabe care urmează după o silabă accentuată (silabe posttonice) la substantivele în *e* la sg. sau pl. cu articolul hotărât *-le*, ca în *dintele: căsili, frățili, dîntili, óili, hájnili*. Fenomenul e ocurent în dialectul aromân și în dialectul dacoromân (subdialectul muntenesc, cf. ALR II s.n.: H 1582, H. 1591, H. 1748), precum și în dialectul meglenoromân: *cǎstili* (Capidan 1925: 149).

Dialectul dacoromân		Dialectul aromân	Dialectul meglenoromân	Dialectul istroromân
Subdialectul muntean	Subdialectele: bănațean, crișean, maramureșean, moldovean, graiurile, din Transilvania			
<i>cásili</i>	-	<i>cásili</i>	<i>cásili</i>	-
<i>sǎrili</i>	-	<i>sǎrili</i>	<i>sǎrili</i>	-
<i>frățili</i>	-	<i>frățili</i>	<i>frățili</i>	-

2. Conservarea formelor tari, etimologice de perfect simplu. În dialectele aromân și meglenoromân se păstrează formele tari, etimologice de perfect simplu: ar. *arșu*, mgl. *arș* < lat. *ars*; ar. *copșu*, mgl. *copș* < lat. *coxi*; ar. *điș^u*, mgl. *ziș* < lat. *dixi*; ar. *feč^u*, mgl. *feș^u* < lat. *feci*. În sudul Banatului au fost înregistrate forme arhaice de perfect sigmatic (Tratat 1984: 88, 89, 126; Tratat, harta nr. 70; NALR. Banat IV, H. 612, H. DC VII; ALAR I. h. 51; ALDM I, H. 78). Încă din româna comună s-a stins prin analogie, un [-u-] cu alte forme de pers. I sg: (ind. prez. *făcu*/ ind. perf. s. *fečiu*), forme curente și azi în aromână (ILR 1969: 265). Formele tari de perfect simplu au fost curente și în vechea dacoromână. Dialectul istroromân a pierdut relativ târziu perfectul terminativ de ambele tipuri: tare și slab.

Dialectul dacoromân		D. aromân	D. meglenoromân	D. istroromân
Subd.: crișean, maramureșean, moldovean, graiurile, din Transilvania, muntean	Subd. Bănațean			
-	<i>arș</i>	<i>arșu</i>	<i>arș</i>	-

-	<i>copș</i>	<i>copșu</i>	<i>copș</i>	-
-	<i>phiș</i>	<i>phiș^u</i>	<i>ziș</i>	-

3. Auxiliarul perfectului compus, pers. III., pl.: ar. Forma de perfect compus 3 pl. a verbului *am* este *ar^u*, în subdialectul bănățean al dacoromânei și în graiul fărșerot al aromânei, față de *ay* ocurent în restul dialectului dacoromân și al dialectului aromân, general în dialectul meglenoromân și în dialectul istroromân, probabil sub influența formei de pers. 3 sg. *are* (vezi Tratat 1984, harta 69 ; NALR Banat IV, H. 756, ALAR ms., Nevaci 2013b : 78, ALDM III, H.1679, ALIstro 547).

Dialectul dacoromân				D. aromân		D. megle - no - româ n	D.istro - român
Munt .	Bănățea n	Crișea n	Maramureșean Graiurile din Transilvania	Moldovea n	graiul fărșerot	pindean, grămostean, crușovean	
<i>ay</i>	<i>ar</i>	<i>or</i>	<i>o</i>	<i>o, ay</i>	<i>ar</i>	<i>ay</i>	<i>ay, av</i>

4. [-tă] (sufix de participiu) în formele verbale compuse. Forma de participiul [-tă] , folosită invariabil, în alcătuirea formelor verbale compuse: *am cântătă*, *aveam cântătă*, *am fost cântătă* (în dialectele dacoromâm, aromân și meglenoromân (graiul din Țârnaș) este înregistrată și în dacoromână (vezi ALR sn. VI, H.2020 – conjugări cu paricipiu în -tă sunt înregistrate la forme de mai mult ca perfect analitic –, ALAR I, MN 31, ALDM I, H. 41. În ceea ce privește proveniența lui [-ă] din sufixul [-tă] (fărșerot), Gustav Weigand a susținut originea lui albaneză. Theodor Capidan³⁵ semnalează faptul că aceeași ipoteză a fost susținută de Sandfeld, iar mai târziu și de Tache Papahagi. Ipoteza nu se confirmă însă, deoarece participiul în [-tă], sub forma „feminină”, atunci când este utilizat în formele verbal compuse, nu se întâlnește numai în dialectul aromân, ci, regional, și în dacoromână. Spre exemplu, se spune *am văzută*, *am dusă* (Almaș, Bihor, Banat), iar în regiunile situate pe cursul mijlociu al râului Someș se spune *am dată*, *am venită*. În subdialectul muntean (în N-E Munteniei) sunt înregistrate formele *am cosită*, *am pomenită*. De asemenea, forme în -ă sunt ocurente și în perifraze cu valoare de prezumtiv perfect: *de unde o hi venită și-ce-o hi fostă*. Sufixul participiului în aromână apare augmentat cu o vocală -î (ă), care nu presupune acordul în număr sau gen cu numele subiect, ci se poate explica fonetic, ca rezultat al rostirii explozive a consoanei finale (Capidan 1932: 458 și Ivănescu 1980: 348, Nevaci 2006: 169).

Dialectul dacoromân	Dialectul aromân	Dialectul megleno-român	Dialectul istroromân
---------------------	------------------	-------------------------	----------------------

Subdialectele: muntean, crișean, maramureșean, moldovean, graiurile din Transilvania	Subdialectele: bănățean, moldovean		Țârnareca	U, L, C, O, B	Ș, J
<i>văzútă</i>	<i>văzút</i>	<i>viđútă</i>	<i>viđútă</i>	<i>vizút</i>	<i>vezút</i>

5. Schimbări de conjugare. Verbele de conjugarea a III-a > a II-a (în dialectul dacoromân, subdialectul moldovenesc și în dialectul aromân (graiurile grămostean și fărșerot):

În dacoromână: *ea > e: spuném, merzém, tundém*; (ALR) (în subdialectul moldovenesc)

În dialectul aromân: în gaiurile grămostean și fărșerot: *spuném, nâđém, tundém*. Graiul pindean păstrează conjugarea a III-a (ca în latină) *spúnim*. În dialectul meglenoromân, sunt ocurente, de asemenea, ambele conjugări: *spuném, tundém* (Țârnareca), dar și *spúnim, túndim*.

C. Sintaxă

Prezentăm, în continuare, câteva construcții sintactice comune dialectelor românești, din nordul și din sudul Dunării.

1. Folosirea lui **a vrea + conjunctiv** cu sensul ‘a trebui, a fi necesar’:

dr. *va să băgăm în sobă*, în subdialectul muntean (TDM I 835).

ar. *va s-cânt*^H ‘trebuie să cânt’, în gaiurile grămostean, crușovean (Saramandu 1984: 460;

Nevaci 2013:78).

În graiul fărșerot al dialectului aromân, auxiliarul **va + conjunctiv** are sensul de ‘trebuie să...’:

va s-cânt^H ‘trebuie să cânt’. În celelalte gaiuri ale aromânei (grămostean, pidean), se folosesc modalele *prindi* și *lipseaști* ‘trebuie’ (Saramandu 1984: 460; Nevaci 2013: 82).

2. Folosirea verbului **a veni**, ca semiauxiliar de modalitate în dacoromână (subdialectul muntean) și, general, în aromână:

dr. *fusta vine cusută pe margine*, în subdialectul muntean (TDM I 780).

ar. *fustanea ȳini cusută pi marđină* (DDA s.v. ȳin)

3. Ocurența structurii **de + acuzativ cu valoare de genitiv**, în zona Banatului pentru dacoromână, și, general, în dialectul aromân):

dr. *dinăpoȳ dă car* (ALR s.n. V, H. 1499, pct. 16, 29, 36).

ar. *dinăpoȳ di caróȳă* ‘în spatele carului/trăsुरii’. (Saramandu 2007: 434)

4. Construcția **verba dicendi + ătă + pron. Ac.** în dacoromână (subdialectul bănățean, maramureșean), în dialectul aromân și în dialectul meglenoromân:

dr. *o zis el cătă mine* (Neagoe1984: 258)

ar. *đăsi el cătă mine* (Saramandu 2007: 419)

mr. *zise el cutru noii* (DDM s.v.)

5. **G +lu; D+ la.** În dialectul meglenoromân , la genitiv singular, formă specifică de articol hotărât proclitic s-a moștenit din româna comună numai la genitivul singular al substantivelor masculine: *lu*. Această formă s-a extins și la plural și, de asemenea, la substantivele feminine, atât la singular cât și la plural. Pe baza studiilor și a textelor publicate, constatăm următoarele în legătură cu folosirea articolului hotărât proclitic *lu*:

– la singular, apare atât înaintea unui substantiv nearticulat, cât și înaintea unui substantiv articulat cu articolul nehotărât sau cu articol hotărât enclitic: *lu kȳini, lu un kȳini, lu kȳinili*;

– la plural, apare înaintea unui substantiv nearticulat sau articulat cu articol hotărât enclitic: *lu kȳin, lu kȳinil*! „Forma cea mai obișnuită, după cum se poate constata aceasta și textele culese, este cu articolul *lu*, pus înaintea substantivului” (Capidan 1925: 145).

Dativul se exprimă în dialectul meglenoromân, în dialectul aromân și, general, în dacoromână, cu ajutorul prepoziției *la*, atât pentru substantivele comune, cât și pentru cele proprii, la singular și la plural. Th. Capidan considera această structură influențată de dativul din limba bulgară construit întotdeauna cu prepoziția *na* ‘la’ (Capidan 1925:146), însă Eugen Coșeriu o încadrează în rândul trăsăturilor de tip romanice (Coșeriu 2005). Putem considera mai degrabă că e vorba de o trăsătură romanice întărită în context balcanic. (Vezi Nevaci et alii 2018: 22)

- Dialectul meglenoromân: G. *lu un ampirát, lu únă feátă* (Capidan 1925: 145).
D. *dau la un ampirat, la únă feátă* (Capidan 1925: 146).
- Dialectul istroromân: G. *mâma lu íasta tírerę fęę* ‘mama acestei tinere fete’ (Kovačec 1971: 101; Sârbu, Frățilă 1998, Texte).
D. *zís-a lu pręftu* ‘a zis preotului’ (Kovačec 1971: 101; Sârbu, Frățilă 1998, Texte).
- Dialectul aromân: G. *paláteę álu ampirátu, álu táta* (Saramandu 1984: 440).
D. *spun la un ampirat, la ună feată* (Saramandu 1984: 440).
- Dialectul dacoromân: G. *nașu lu băiatu* (subdialectul muntean) (TDM I, pct. 835).
hainele lu mama (subdialectul muntean) (ALR s.n. VI, H. 1591, pct. 987).
G. *casa lu máma* (subdialectul moldovean) (ALM I, 2, H. 432).
G. *casa lu sora; țu ól’ili lu múma* (subdialectul bănățean (ALR s.n. VI, 1591, p. 29); *casa lu ele* (extins la pronume în bănățean) (vezi și Neșgoe 1984: 258) ; *zęstre lu sóro* VI, H. 1593, p. 310); *lu pătru lu coste*; *lu + in nim* *lu grâu*; (úbdile ul rișe) (L II, s.n., H. 1597-1598, 1601-1602).
H. subdialectul *mę* (ALR s.n. *recolta* H. D. *spun la un împărat, la o fată* (general în dacoromână).

Concluzii

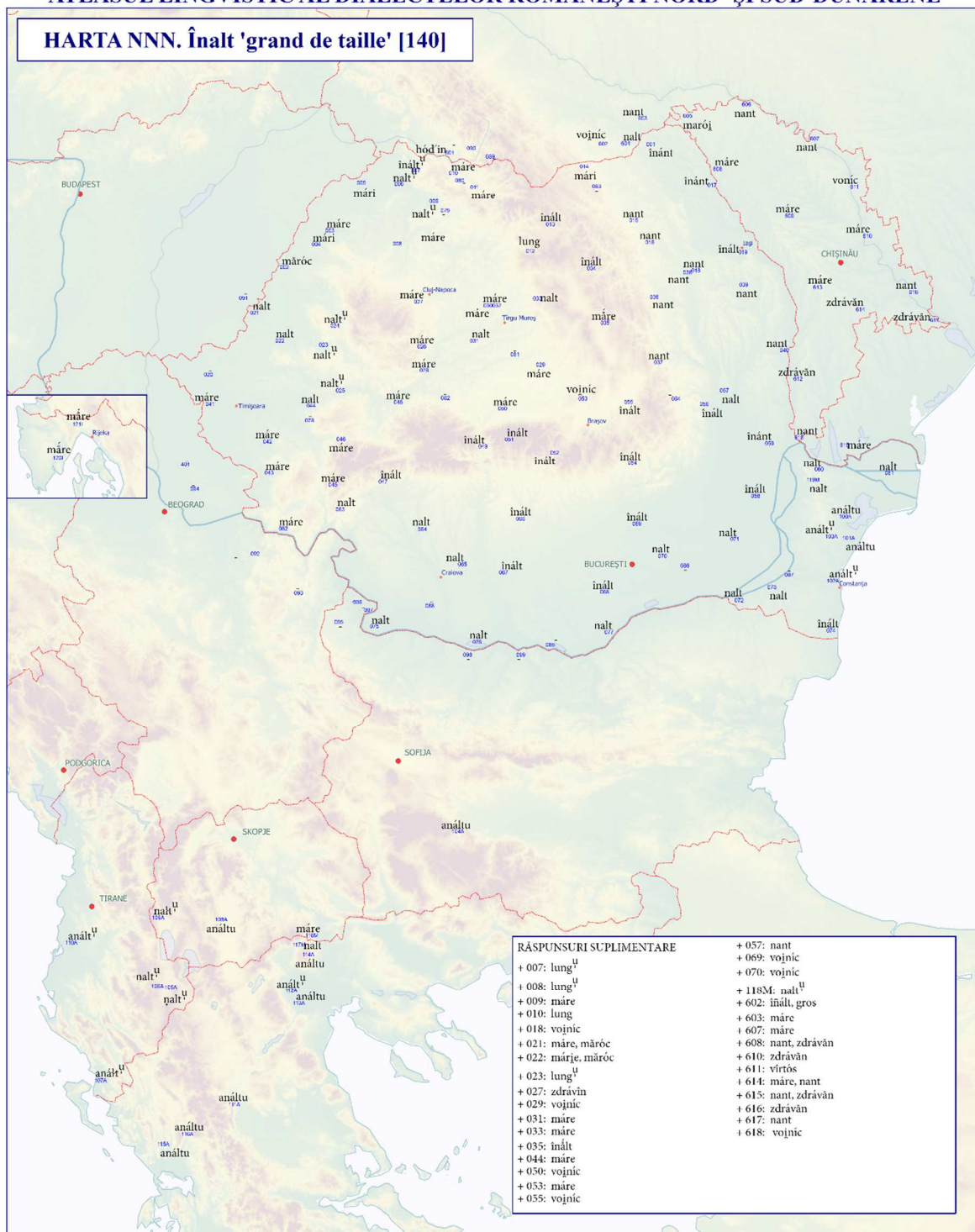
Atlasul lingvistic al dialectelor românești din nordul și din sudul Dunării (ALDRO), prin compararea a materialului dialectal românesc, pe graiuri, demonstrează unitatea limbii române în extensiunea sa spațială, într-un teritoriu de *continuum* romanice, atât păstrarea din latină a unor fapte la nivelul fonetic, morfologic, sintactic, lexical cât și manifestarea unor tendințe independente dialectale în aceeași direcție. Din analiza noastră rezultă că graiurile din Huma și Țarnareca au un sistem vocalic care le apropie foarte mult de o parte de graiurile aromânești, dar și de dialectul dacoromân, graiurile sudice. Deși, în general, dialectul aromân se apropie mai mult de graiurile dacoromâne de nord-vest, unele graiuri ale aromânei (în special cel fărșerot și grabovean) prezintă asemănări mai mari cu dacoromâna decât celelalte graiuri.

În ceea ce privește diferențierile dialectale, este posibil să se determine mai multe straturi. Unele diferențe se datorează substratului. Alte diferențe pot proveni din latină. S-ar putea să detectăm chiar diferențe lexicale care rezultă din împrumuturile din alte limbi. La aceasta se adaugă modificările care apar în structura relațiilor interdialectale sau care rezultă din evoluția la distanță, a dialectelor.

Prezentarea dialectelor românești sud-dunărene pune cu pregnanță în evidență conservarea structurii lor romanice în condițiile unui bilingvism (și, uneori, plurilingvism) activ și de lungă durată (vezi Nevaci et alii 2018 și Gargallo Gil, José Enrique / Bastardas (coord.) 2007). În ciuda influențelor aloglote, aromâna, meglenoromâna și istroromâna sunt și vor rămâne dialecte ale limbii române: „Nu poți să faci lingvistică românească de nici un fel fără să te gândești dacă și în aromână e la fel, dacă și în istroromână e la fel. Și vezi ce semnificație pot avea faptele când vezi că acolo e exact așa, ca și în dacoromână, de exemplu. Și când e altfel, tot așa, tot interesant e, ca să vezi că-i altfel” (Eugeniu Coșeriu, *Limba română – limbă romanice. Texte manuscrise*, volum editat de Nicolae Saramandu, Editura Academiei Române, București 2005).

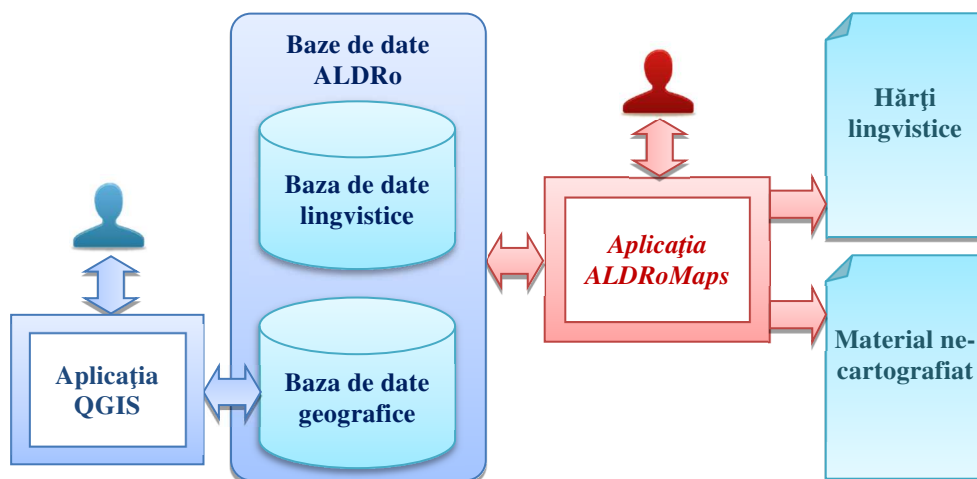
ATLASUL LINGVISTIC AL DIALECTELOR ROMÂNEȘTI NORD- ȘI SUD-DUNĂRENE

HARTA NNN. Înalt 'grand de taille' [140]

Sistem informatic pentru realizarea Atlasului dialectelor românești din nordul și din sudul Dunării

Pentru realizarea planșelor ALDRO este implementată un sistem informatic care are ca principale funcționalități: (1) editarea dicționarului ce conține toate informațiile lingvistice și (2) generarea automată, editarea și tipărirea planșelor cu hărți lingvistice și material ne-cartografiat. Structura sistemului este prezentată în imaginea de mai jos.

Structura sistemului pentru publicarea AldRo

Sistemul utilizează date și informații grupate în două baze de date: baza de date geografice care conține șablonul hărților lingvistice ALDRO și baza de date lingvistice în care sunt stocate toate informațiile legate de cuvinte (noțiuni), puncte de anchetă și transcrierile fonetice asociate fiecărui cuvânt în toate punctele de anchetă. Baza de date este realizată folosind o aplicație externă de tip Sistem de Informații Geografice. Elementul central al sistemului informatic este aplicația ALDRoMaps care permite editarea conținutului bazei de date lingvistice și generarea automată / editarea hărților lingvistice și cu material necartografiat. În ceea ce privește editarea transcrierilor fonetice, pentru a permite utilizarea tuturor combinațiilor posibile de caractere de bază și transcrieri fonetice, este folosit sintetizatorul grafic utilizat și în trecut pentru realizarea Atlasului Lingvistic Român pe Regiuni. Moldova și Bucovina și a Atlasului Lingvistic al Dialectului Aromân.

În paragrafele următoare sunt descrise pe scurt: implementarea bazei de date geografice și respectiv interfața aplicației ALDRoMaps pentru editarea bazei de date lingvistice și generarea automată a planșelor.

Proiectarea și implementarea bazei de date geografice

Hărțile lingvistice sunt generate automat folosind un șablon proiectat aplicația gratuită QGIS de tip Sistem de Informații Geografice open-source. Acest șablon reprezintă de fapt baza de date geografice a sistemului pentru publicarea ALDRoMaps și este organizat pe straturi vectoriale. Aceste straturi vectoriale corespund elementelor din hărțile lingvistice: trăsăturile geografice (granițe terestre și maritime, cursuri de apă principale, orașe principale, capitale, puncte de anchetă), dar și elemente grafice suplimentare (titlul și chenarele hărții, spațiul rezervat transcrierii răspunsurilor din puncte de anchetă, note și comentarii). Este utilizat formatul shape, care conține 3 tipuri de straturi vectoriale: puncte, linii și poligoane descrise prin coordonatele 2D ale punctelor de descriere. Fiecare strat este descris prin câte 3 fișiere cu extensiile shp (descrierea vectorială propriu-zisă), dbf (baza de date asociată) și shx (index). În tabelul de mai jos sunt prezentate straturile utilizate în descrierea hărților ALDRO. În ceea ce privește câmpurile din baza de date, sunt prezentate doar cele obligatorii pentru funcționarea aplicației ALDRoMaps. În baza de date (dbf) asociată sunt specificate în general proprietăți de desenare care diferă de la un element la altul: modul de aliniere pe orizontală sau verticală în cazul straturilor ce indică poziționarea pe hartă a textelor și transcrierilor fonetice, numărul de linii și grosimea acestora în cazul chenarelor. De asemenea, unele câmpuri permit realizarea legăturilor cu baza de date lingvistice, de exemplu: COD_PA (codul punctului de anchetă) din stratul HM_Transcrieri.

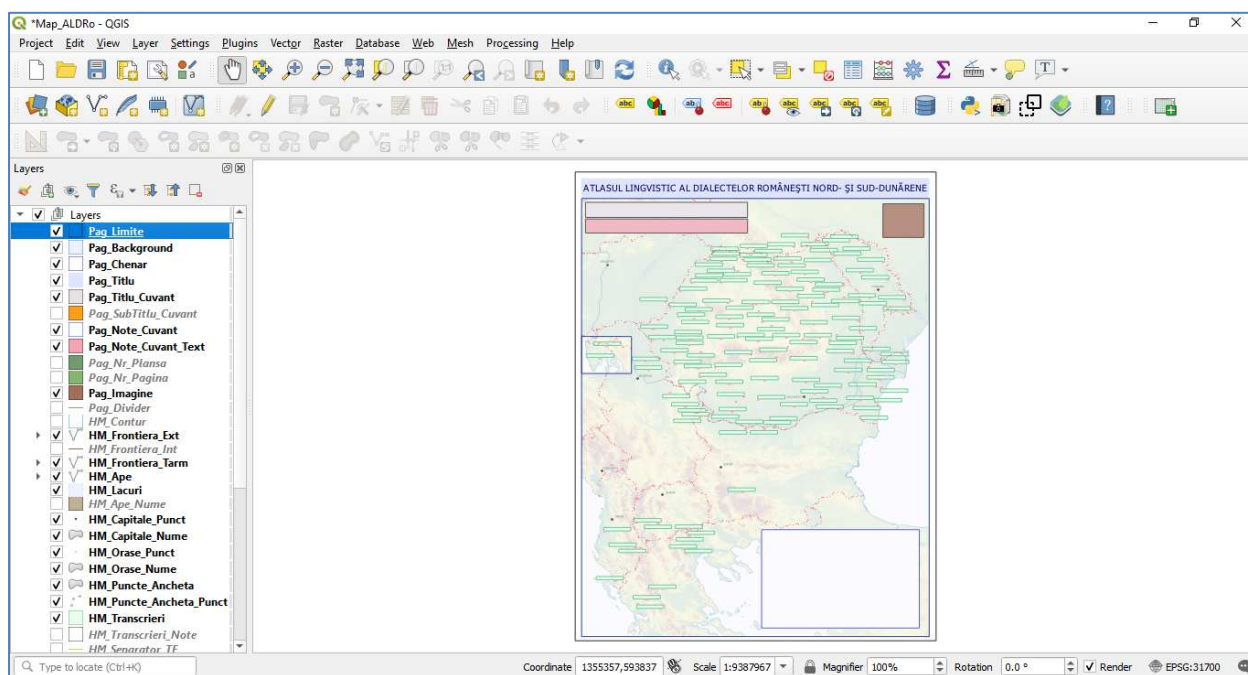
Nume strat	Tip	Câmpuri necesare în baza de date (dbf)		
		Nume câmp	Tip	Semnificație
Pag_Limite	Polygon	-		
Pag_Background	Polygon	-		
Pag_Titlu	Polygon	ALINIERE_V	Char(5)	Aliniere verticală: Top/Center/Bottom

		ALINIERE_H	Char(5)	Linie orizontală: Left/Center/Right
		ESCAPEMENT	Char(5)	Direcție text, în grade
Pag_Chenar	Polygon	N_LINII	Char(10)	Numarul liniilor în chenar
Pag_Titlu_Cuvant	Polygon	ALINIERE_V	Char(5)	Aliniere verticală: Top/Center/Bottom
		ALINIERE_H	Char(5)	Linie orizontală: Left/Center/Right
		ESCAPEMENT	Char(5)	Direcție text, în grade
Pag_Subtitlu_Cuvant	Polygon	ALINIERE_V	Char(5)	Aliniere verticală: Top/Center/Bottom
		ALINIERE_H	Char(5)	Linie orizontală: Left/Center/Right
		ESCAPEMENT	Char(5)	Direcție text, în grade
Pag_Note_Cuvant	Polygon	COD_NOTA	Char(10)	Codul notei (dacă sunt mai multe zone)
		ALINIERE_V	Char(5)	Aliniere verticală: Top/Center/Bottom
		ALINIERE_H	Char(5)	Linie orizontală: Left/Center/Right
		ESCAPEMENT	Char(5)	Direcție text, în grade
Pag_Note_Cuvant_Text	Polygon	COD_NOTA	Char(10)	Codul notei (dacă sunt mai multe zone)
		ALINIERE_V	Char(5)	Aliniere verticală: Top/Center/Bottom
		ALINIERE_H	Char(5)	Linie orizontală: Left/Center/Right
		ESCAPEMENT	Char(5)	Direcție text, în grade
Pag_Imagine	Polygon	-		
HM_Contur	Polygon	-		Contur, pentru GIS, nefolosit
HM_Frontiera_Ext	Polyline	-		
HM_Frontiera_Int	Polyline	-		
HM_Frontiera_Tarm	Polyline	-		
HM_Ape	Polyline	COD_APA	Char(10)	Cod ce indică numele apei
		NUME	Char(30)	Numele, nefolosit
		GROSIME	Char(5)	Grosimea, nefolosit
HM_Lacuri	Polygon	COD_APA	Char(10)	Cod ce indică numele apei
		NUME	Char(30)	Numele, nefolosit
		GROSIME	Char(5)	Grosimea, nefolosit
HM_Capitale_Punct	Point	COD_ORAS	Char(10)	Cod ce indică numele orașului
		NUME	Char(30)	Numele, nefolosit
HM_Capitale_Nume	Polygon	COD_ORAS	Char(10)	Cod ce indică numele orașului
		NUME	Char(30)	Numele, nefolosit
		ALINIERE_V	Char(5)	Aliniere verticală: Top/Center/Bottom
		ALINIERE_H	Char(5)	Linie orizontală: Left/Center/Right
		ESCAPEMENT	Char(5)	Direcție text, în grade
HM_Orase_Punct	Point	COD_ORAS	Char(10)	Cod ce indică numele orașului
		NUME	Char(30)	Numele, nefolosit
HM_Orase_Nume	Polygon	COD_ORAS	Char(10)	Cod ce indică numele orașului
		NUME	Char(30)	Numele, nefolosit
		ALINIERE_V	Char(5)	Aliniere verticală: Top/Center/Bottom
		ALINIERE_H	Char(5)	Linie orizontală: Left/Center/Right
		ESCAPEMENT	Char(5)	Direcție text, în grade

HM_Puncte_Ancheta	Polygon	COD_PA	Char(10)	Numărul punctului de anchetă
		ALINIERE_V	Char(5)	Aliniere verticală: Top/Center/Bottom
		ALINIERE_H	Char(5)	Linie orizontală: Left/Center/Right
		ESCAPEMENT	Char(5)	Direcție text, în grade
		NUME	Char(50)	Numele, nefolosit
		TARA	Char(25)	Numele țării, nefolosit
HM_Transcrieri	Polygon	COD_PA	Char(10)	Numărul punctului de anchetă
		ALINIERE_V	Char(5)	Aliniere verticală: Top/Center/Bottom
		ALINIERE_H	Char(5)	Linie orizontală: Left/Center/Right
		ESCAPEMENT	Char(5)	Direcție text, în grade
		NUME	Char(50)	Numele, nefolosit
		TARA	Char(25)	Numele țării, nefolosit
HM_Transcrieri_Note	Polygon	COD_NOTA	Char(10)	Codul notei (dacă sunt mai multe zone)
		ALINIERE_V	Char(5)	Aliniere verticală: Top/Center/Bottom
		ALINIERE_H	Char(5)	Linie orizontală: Left/Center/Right

Pentru afișarea reliefului zonei studiate în fundal, descrierea hărții include și un strat raster (imagine) cu modelul digital al terenului (DEM_RoDialects). În figura de mai jos este prezentată o captură din aplicația QGIS utilizată pentru proiectarea bazei de date geografice.

Fiind organizată pe straturi, harta este personalizabilă în sensul că straturile pot fi afișate sau ascunse în funcție de necesități, iar proprietățile de desenare pot fi oricând modificate.

Șablonul hărții ALDRoMaps, captură din aplicația QGIS

Proiectarea și implementarea bazei de date lingvistice

Aplicația ALDRoMaps permite editarea conținutului bazei de date lingvistice și generarea hărților ALDRo. În continuare sunt descrise ferestrele de editare a listelor de cuvinte și puncte de anchetă precum și a transcrierilor fonetice ale răspunsurilor din fiecare punct de anchetă. Atunci când este lansată în execuție, ALDRoMaps pune la dispoziția utilizatorului următoarele panouri:

- **Cuvinte titlu** – listă verticală în stânga ecranului,
- **Puncte de anchetă** – listă verticală în stânga ecranului,
- **Transcrieri fonetice** – listă detaliată orizontală, în partea de jos a ecranului,
- **Grupări** – listă verticală în stânga ecranului,

- **Setări hartă** – listă verticală în dreapta ecranului, este populată doar după deschiderea unei hărți și marcarea ca activ a unui strat din harta lingvistică,
- **Shortcut-uri** – listă verticală în dreapta ecranului.

La selectarea unui cuvânt din lista de cuvinte titlu, sau la selectarea comenzii de introducere a unui nou cuvânt în baza de date, este deschisă o fereastră de editare în care pot fi completate următoarele informații:

Fereastra de editare a cuvintelor

- **Cuvânt** – câmp de tip text în care utilizatorul poate introduce sau modifica numele cuvântului,
- **Nr. întrebare** – câmp de tip text în care utilizatorul poate specifica numărul întrebării al cărui răspuns este reprezentat de cuvântul curent,
- **Întrebare** – câmp de tip text în care utilizatorul poate specifica întrebarea propriu-zisă,
- **Nota I** – câmp de tip text,
- **Nota III** – câmp de tip transcriere fonetică,
- **Imagine** – imaginea asociată care va fi afișată și pe hărțile lingvistice. Pentru specificarea imaginii asociate este necesară apăsarea butonului pe care este desenată imaginea curentă (sau nu este desenat nimic).
- **Nr. Pagina** – numărul paginii în atlas, pentru a fi inclus automat în planșă, nu este obligatoriu.
- **Nr. Planșă** – numărul planșei, pentru a fi inclus automat în hartă, nu este obligatoriu.
- **Cartografiat** – informație necesară pentru generarea automată a listelor cu materialul în hărți și respectiv necartografiat.

La selectarea unui punct de anchetă din lista, sau la selectarea comenzii de introducere a unui nou punct de anchetă în baza de date, este deschisă o fereastră de editare în care pot fi completate următoarele informații:

Fereastra de editare a punctelor de anchetă

- **Punct de anchetă** – câmp de tip text în care este indicat numărul punctului de anchetă,
- **ALR** – câmp de tip text – numărul punctului de anchetă în codificarea ALR,
- **WLAD** – câmp de tip text – numărul punctului de anchetă în codificarea WLAD,

- **Nume** – câmp de tip text – numele localității în care a avut loc ancheta,
- **Comună / Oraș** – câmp de tip text – numele comunei sau orașului din care face parte localitatea,
- **Județ** – combo-box în care se poate selecta sau edita numele județului din care face parte,
- **Grai** – combo box în care se poate selecta sau edita graiul utilizat în punctul de anchetă,
- **Regiune(RO)** – combo box în care se poate selecta sau edita numele regiunii din România, câmpul este specific pentru punctele de anchetă din România,
- **Țară** – combo box în care se poate selecta sau edita numele țării în care se află punctul de anchetă.

În continuare pot fi completate și informații generale despre informatorul care a participat la anchetă. Aceste informații nu sunt obligatorii și sunt completate doar în măsura în care sunt cunoscute sau disponibile.

- **Vârsta** – combo box în care se poate selecta intervalul în care se încadrează vârsta informatorului,
- **Sex** – combo box în care se poate selecta sexul,
- **Etnie** – combo box în care se poate selecta sau edita etnia informatorului,
- **Studii** – combo box în care se poate selecta nivelul de școlarizare al informatorului,
- **An interviu** – câmp de editare în care se specifică anul în care a avut loc interviul,
- **Ocupație** – combo box în care se poate selecta sau edita ocupația informatorului,
- **Alte informații** – câmp de editare în care pot fi introduse alte informații legate de punctul de anchetă sau de informator.

Menționăm din nou faptul că nu este obligatorie completarea tuturor câmpurilor cu excepția numărului și numelui punctului de anchetă.

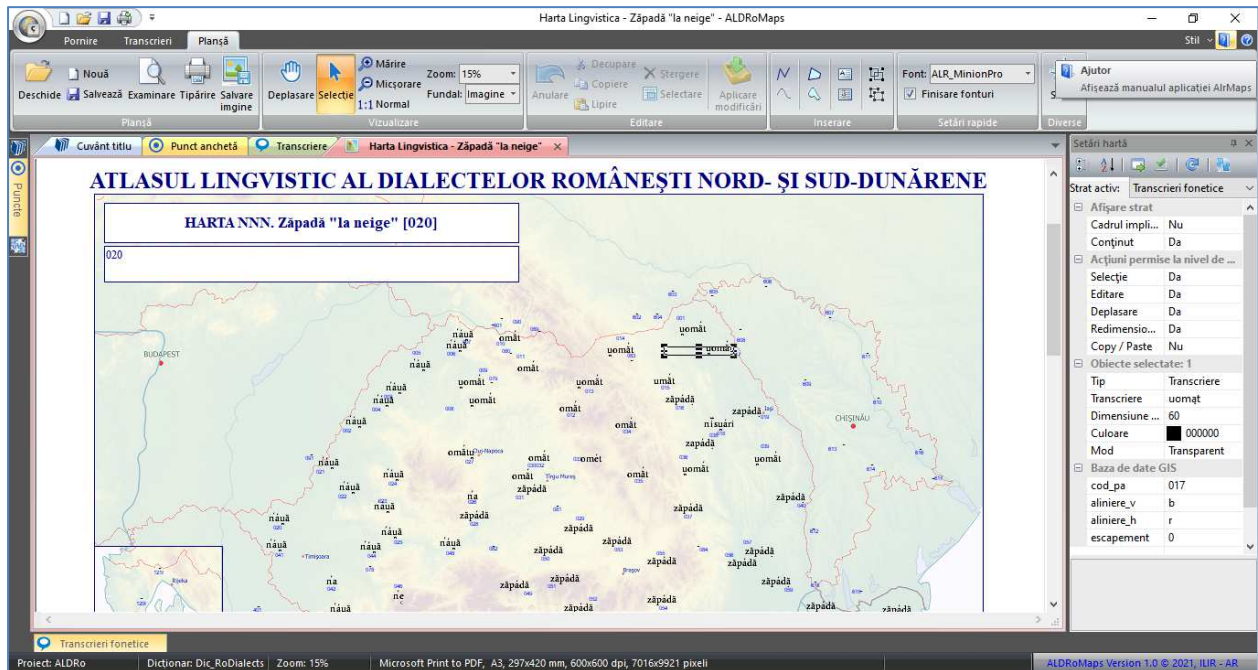
Pentru editarea transcrierilor fonetice ale răspunsurilor din anchetă este necesară selectarea cuvântului din bara de instrumente a panoului cu transcrieri, urmată de selectarea punctului de anchetă. Aplicația deschide fereastra pentru editare prezentată în imaginea de mai jos, în care pot fi completate următoarele informații:

Fereastra de editare a transcrierilor fonetice

- **Cuvânt** – câmp de tip text, ne-editabil, numele cuvântului titlu,
- **Punct de anchetă** – câmp de tip text, ne-editabil, codul și numele punctului de anchetă,
- **Precedent / Următor** – permite navigarea mai ușoară în lista de puncte de anchetă, folosind butoanele aflate alături de controlul pentru vizualizarea punctului de anchetă căruia îi corespunde transcrierea.
- **Transcriere / Nota II / Comentariu** – radio butoane ce permit selecția semnificației câmpului pentru editarea transcrierilor din partea dreaptă.
- **Înregistrare** – permite specificarea unui fișier audio cu înregistrarea răspunsului. Sunt disponibile următoarele controale:
 - o **Browse** - buton de tip browse pentru selectarea fișierului sunet,
 - o **Play** - buton play, pentru redarea fișierului audio,
 - o **Numele și calea fișierului audio** (ne-editabil).

Generarea și editarea hărților lingvistice

La selectarea comenzii „Planșă nouă”, aplicația afișează o fereastră de dialog în care utilizatorul poate selecta cuvântul. În continuare informațiile din baza de date lingvistice sunt plasate pe șablonul hărții ce este afișată în fereastra aplicației, ca în imaginea de mai jos.

Fereastra de editare a hărților lingvistice

Panoul „Setări hartă” permite activarea unui strat al hărții pentru care se dorește editarea unor elemente. La selectarea unui element din stratul respectiv sunt afișate proprietățile acestuia legate în general de modul de desenare: font, culoare în cazul elementelor de tip text sau transcriere fonetică, grosime și culoare liniei, culoare de umplere și nivel de transparență în cazul obiectelor de tip linie sau poligon. Modificarea proprietăților de desenare poate fi aplicată doar obiectului curent, tuturor obiectelor din strat sau poate deveni setare implicită pentru obiectele respective în toate hărțile generate ulterior.

Deoarece ferestrele de editare a conținutului bazei de date lingvistice și a hărților pot fi simultan deschise, a fost implementată sincronizarea conținutului, în sensul că o modificare în baza de date este imediat propagată și în hartă.

Hărțile generate și eventual editate pot fi salvate în format imagine sau tipărite.

Surse:

- ALAR I, II – Nicolae Saramandu, *Atlasul lingvistic al dialectului aromân*, I, (ed. Manuela Nevaci), București, Editura Academiei Române, 2014; Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, *Atlasul lingvistic al dialectului aromân*, II, București, Editura Academiei Române, 2020.
- ALE Chestionar – *Atlas Linguarum Europae: Premier Questionnaire* (1976). Assen (Van Gorcum); *Atlas Linguarum Europae: Second Questionnaire* (1979). Assen (Van Gorcum).
- ALDM I-III – Petar Atanasov, *Atlasul lingvistic al dialectului meglenoromân*, Editura Academiei Române, București, I, 2008; II, 2013; III, 2015.
- ALISTro – *Goran Filipi, Istrorumunjsku lingvistički atlas*, Pola, 2002.
- ALM – *Atlasul lingvistic moldovenesc*, vol. I, partea întâi, *Fonetica*, de Rubin Udler, Chișinău, Editura Cartea Moldovenească, 1968; partea a doua, *Fonetica*, de Rubin Udler; *Morfologia*, de Vasile Melnic, Chișinău, Editura Cartea Moldovenească, 1968; vol. II, partea a doua, *Lexicul. Corpul omenesc. Familia*, de Vasile Melnic; *Agricultura*, de Vasile Pavel, Chișinău, Editura Cartea Moldovenească, 1973.
- ALR I/1, 2 – Atlasul lingvistic român, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I (ALR I), de Sever Pop, vol. I, Cluj, Muzeul Limbii Române, 1938; vol. II, Sibiu/Leipzig, Muzeul Limbii Române/Otto Harrassowitz, 1942.
- ALRM I/1 – Micul Atlas lingvistic român, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I (ALRM I), vol. I, de Sever Pop, 1938.
- ALRR. Sintează I-III – *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Sintează*, coordonator: Nicolae Saramandu, vol. I, colectiv de elaborare: Dana-Mihaela Zamfir, Marilena Tiugan, Verginica Barbu Mititelu, Carmen Radu, Irina

- Floarea, Mihaela Morcov, 2005; vol. II, colectiv de elaborare: Verginica Barbu Mititelu, Mihaela-Mariana Morcov, Manuela Nevaci, Carmen-Ioana Radu, Daniela Răuțu, Dana-Mihaela Zamfir, 2012; vol. III, colectiv de elaborare: Mihaela- Mariana Morcov, Manuela Nevaci, Daniela Răuțu, Irina Floarea Carmen-Ioana Radu, Ionuț Geană, Mara Iuliana Manta, Editura Academiei Române, București, 2018.
- DDA – Papahagi, Tache, *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic, ediția a doua augmentată*, București, 1974.
- DDM – *Dicționarul Dialectului Meglenoromân. General și etimologic*, vol. 1, literele A-C, coordonator Nicolae Saramandu, autori: Nicolae Saramandu, Alina Celac, Carmen-Irina Floarea, Marilena Tiugan, București, Editura Academiei 2013.
- MALGI – Radu Flora, *Micul atlas lingvistic al graiurilor istroromâne (MALGI)*, București, Editura Academiei Române, 2003.
- NALR Banat – Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat, sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, Date despre localități și informatori, 1980; vol. I 1980, vol. II, 1997; vol. III 1998; vol. IV, 2005; vol. V, 2011, sub conducerea lui Petru Neiescu, Ioan Faiciuc, de Nicolae Mocanu Eugen Beltechi, București, Editura Academiei Române.
- TDM I–III – *Texte dialectale. Muntenia*, sub conducerea lui Boris Cazacu. Vol. I, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, București, Editura Academiei Române, 197.

BIBLIOGRAFIE

- Antipa 1916 – Dr. Gr. Antipa, *Pescăria și pescuitul în România*, București, Librăriile Socec & Comp./C. Sfetea/Pavel Suru.
- Apopei V., Bejinariu S.I., Saramandu N., Nevaci M., 2017, Editarea asistată de calculator a planșelor Atlasului Lingvistic Aromân, în *Fonetică și Dialectologie*, XXXVI, 2017, pp.5-16.
- Arvinte 1957 – Vasile Arvinte, „Terminologia exploataării lemnului și a plutăritului”, în *SCȘt*, VIII, 1, p. 1–185.
- Arvinte 1963 – Vasile Arvinte, „Din terminologia corpului omenesc: *șold, coapsă, pulpă* (pe baza ALR). Încercare de analiză structurală a lexicului”, în *SCL*, XIV, 4, p. 439–453.
- Arvinte 1970 – Vasile Arvinte, „Atlasul lingvistic al Moldovei și Bucovinei (ALMB)”, în *ALIL*, XXI, p. 5–13.
- Arvinte 1971 – Vasile Arvinte, *Die deutsche Entlehnungen in den rumänischen Mundarten (nach den Angaben des Rumänischen Sprachatlases)*, ins Deutsche übertragen von Siegfried Bronsert, Berlin, Akademie Verlag.
- Avram, A. 1962 – Andrei Avram, „Despre dialectologia structurală”, în *LR*, XI, 6, p. 617–626.
- Avram, A. 1963 – Andrei Avram, „Observații asupra fonologiei graiului din Scărișoara”, în *CL*, VIII, 2, p. 215–228.
- Avram, A. 1972 – Andrei Avram, „Palatalizarea labialelor și problema corelației de timbru palatal în consonantismul limbii române”, în *SCL*, XXIII, 3, p. 235–244.
- Avram, A. 1977 – Andrei Avram, „Preliminarii la o clasificare a graiurilor dacoromâne pe baza palatalizării labialelor”, în *SCL*, XXVIII, 3, p. 277–288.
- Avram, A. 1978 – Andrei Avram, «La phonologie et les aires dialectales de transition», în *Annales publiées trimestriellement par l'Université de Toulouse – Le Mirail*. Nouvelle série. Tome XIV, 1978, numéro spécial. *Via Domitia. Hommage à Jean Ségui*. Tome I, p. 87–97.
- Avram, A. 1979 – Andrei Avram, „Cele mai vechi mențiuni referitoare la deosebiri dialectale din cadrul dacoromânei”, în *SCL*, XXX, 6, p. 541–550 [republicat în Avram, A. 2016, p. 139–146].
- Avram, A. 1980 – Andrei Avram, «Un aspect de la palatalisation des labiales en daco-roumain: [s7er] „fer” [z0er] „verrat” dans les parlers d'Olténie», în *Revue de linguistique romane*, XLIV, 175–176, p. 241–246.
- Avram, A. 2003 – Andrei Avram, „Dacoromâna, unitate genetică”, în *SCL*, LIV, 1–2, p. 73–86.
- Avram, A. 2003–2004 – Andrei Avram, „Observații asupra palatalizării labiodentalelor în graiurile dacoromâne”, în *FD*, XXII–XXIII, p. 29–35.
- Avram, A. 2011 – Andrei Avram, *Probleme de fonologie a limbii române*, București, Editura Academiei Române.
- Avram, A. 2012 – Andrei Avram, *Studii de fonetică istorică a limbii române*, București, Editura Academiei Române.
- Avram, A. 2013 – Andrei Avram, *Contribuții la morfofonologia limbii române*, București, Editura Academiei Române.
- Avram, A. 2014 – Andrei Avram, *Studii de fonetică descriptivă (generală și românească)*, București, Editura Academiei Române.
- Avram, A. 2016 – Andrei Avram, *Studii de dialectologie generală și română. Études de dialectologie générale et roumaine*, București, Editura Academiei Române.
- Avram, M. 1973 – Mioara Avram, „O desinență regională la persoana a 2-a singular a mai-mult-ca-perfectului românesc”, în *SCL*, XXIV, 5, p. 487–492.
- Avram, M. 1975 – Mioara Avram, „Despre formele de perfect simplu cu -ră- la singular”, în *SCL*, XXVI, 1, p. 27–36.
- Avram, M. 1976 – Mioara Avram, «Données dialectales récentes et le témoignage des anciennes grammaires du daco-roumain», în *XIVe Congresso Internazionale de Linguistica e Filologia Romanza, Napoli, 13 – 20 Aprile 1974*, 2, Napoli/Amsterdam, p. 109–119.
- Avram, M. 1977 – Mioara Avram, „Particularități sintactice regionale în dacoromână”, în *SCL*, XXVIII, 1, p. 29–35.
- Avram, M. 2005 – Mioara Avram, *Studii de morfologie a limbii române*, București, Editura Academiei Române.

- S.-I. Bejinariu, V. Apopei, M. Nevaci, N. Saramandu, 2018, New GIS based Approaches for the Linguistic Atlases, in V. Păiș, D. Gîfu, D. Trandabăț, D. Cristea, D. Tufiș (eds.), "Proceedings of the 13th International Conference Linguistic Resources and Tools for Processing Romanian Language", Iași, Romania, pp.147-158.
- Bejinariu S.I., 2019, *Information management framework for the European Linguistic Atlas*, în „Fonetica și Dialectologie”, XXXVIII, pp.147-196.
- Bejinariu 2019 – Silviu-Ioan Bejinariu, "Information management framework for the European Linguistic Atlas", în *Fonetica și dialectologie*, XXXVIII, pp. 147–196, 2019.
- Bejinariu, Olariu 2017 – Silviu-Ioan Bejinariu, Florin-Teodor Olariu, "Romanian Linguistic Atlases in Digital Format A New Approach", în *Philologica Jassyensia*, 13(1), Ed. Tracus Arte, Bucharest, pp. 13–23, 2017.
- Bejinariu, Luca, Olariu 2016 – Silviu-Ioan Bejinariu, Ramona Luca, Florin-Teodor Olariu, "A GIS Based Approach for Information Management in Geolinguistics", în *Memoirs of the Scientific Sections of the Romanian Academy*, Tome XXXIX, Computer Science, pp. 37–45, 2016.
- Bejinariu, Apopei, Dumistrăcel, Teodorescu 2009 – Silviu-Ioan Bejinariu, Vasile Apopei, Stelian Dumistrăcel, Horia-Nicolai Teodorescu, "Overview of the Integrated system for dialectal text editing and Romanian Linguistic Atlas publishing – 2009", în Proc. of the 13-th International Conference "Inventica 2009", Iași, Ed. Performantica, pp. 564–572, 2009.
- Beltechi 1973 – Eugen Beltechi, „Limbă literară și grai. Pe marginea unei anchete dialectale”, în CL, XVIII, 1, p. 42–64.
- Beltechi 1985 – Eugen Beltechi, *Graiurile din Almăj. Fonetica* [Rezumatul tezei de doctorat], Timișoara.
- Bidian 1970, 1972 – Viorel Bidian, „Observații asupra frazei în graiurile din Oltenia. I. Coordonarea; II. Probleme de subordonare”, în CL, XV, 1, p. 97–103 (I); XVII, 1, p. 5–20 (II).
- Bidian 1983 – Viorel Bidian, „Considerații asupra unui grai pe baza a două anchete efectuate la interval de patru decenii”, în *Materiale și cercetări dialectale*, II, Cluj-Napoca, p. 7–18.
- Bîrleanu 1976 – Ion-Horia Bîrleanu, „Consecințe lingvistice ale mișcărilor de populației românească din Transilvania în Moldova și Bucovina”, în ALIL, XXV, p. 133–142.
- Bîrleanu 1998 – Ion-Horia Bîrleanu, *Emigrări ardelenesti la est de Carpați. Consecințe lingvistice*, Iași, Editura Sedcom Libris.
- Bîrleanu 2000 – Ion-Horia Bîrleanu, *Graiurile din Valea Șomuzului Mare*, II. *Fonetica*, Iași, Editura Sedcom Libris.
- Bîrleanu 2001 – Ion-Horia Bîrleanu, *Tradiție și tranziție la est de Carpați*, Iași, Editura Sedcom Libris.
- Bocănețu 1925–1926 – Al. Bocănețu, „Terminologia agrară în limba română”, în *Codrul Cosminului*, II–III, p. 119–274.
- Boceanu 1913 – Ion Boceanu, *Glosar de cuvinte din județul Mehedinți*, București (Analele Academiei Române, Tom XXXV, Memoriile Secțiunii literare).
- Bochmann, Dumbravă 2000, 2002 – Klaus Bochmann și Vasile Dumbravă (ed.), *Limba română vorbită în Moldova istorică*, vol. I, Leipzig, 2002; vol. II, *Texte*, Leipzig, 2000.
- Borbély 1990 – Ana Borbély, *Cercetări asupra graiurilor românești din Ungaria (Chitighaz, Micherechi, Otlaca-Pustă)*, Budapesta, Cărțile „Dunărea”, Tankönyvkiadó.
- Borbély 1993 – Ana Borbély, „Limba română vorbită la Chitighaz în trecut și în prezent”, în Maria Berényi (ed.), *Chitighaz. Pagini istorico-culturale*, Budapesta, Publicația Comunității Cercetătorilor și Creatorilor Români din Ungaria, p. 53–66.
- Borbély 1995 – Ana Borbély, „Limba română din Bătania”, în Maria Berényi (ed.), *Bătania. Pagini istorico-culturale*, Budapesta, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 131–165.
- Borbély 2000 – Ana Borbély, „Limba română din Micherechi”, în Maria Berényi (ed.), *Micherechi. Pagini istorico-culturale*, Giula, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 124–201.
- Borbély 2013 – Ana Borbély, *Limba română și identitate românească în Ungaria. Aspecte dialectologice, sociolinguistice, onomastice și demografice*, Giula, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria.
- Botoșineanu 2007 – Luminița Botoșineanu, *Graiul de pe Valea superioară a Someșului Mare*, Prefață de G. Istrate, Iași, Editura Alfa.
- Brâncuș 1955 – Grigore Brâncuș, „Cercetări asupra unui grai de tranziție”, în *Revista Universității „C. I. Parhon” din București*, 2–3, p. 197–255.
- Brâncuș 1957 – Grigore Brâncuș, «Sur la valeur du passé simple en roumain», în *Mélanges linguistiques*, publiés à l'occasion du VIII-e Congrès International de Linguistes à Oslo du 5 au 9 août 1957, București, p. 159–179.
- Brâncuș 1962 – Grigore Brâncuș, „Graiul din Oltenia”, în LR, XI, 3, p. 248–260.
- Brâncuș 1971 – Grigore Brâncuș, „Un aspect al repetiției în limbajul popular: temporală de reluare”, în LR, XX, 1, p. 33–37.
- Brebenel 1907, 1909 – I. B. Brebenel, „Graiul popular în jurul ocupațiilor și obiceiurilor țăranului român de pe vatra Oltului, în Transilvania”, în *Țara Oltului*, 1907, nr. 25–30; 1909, nr. 12–36, 38, 44, 45.
- Bucuța 1923 – Emanoil Bucuța, *Românii dintre Vidin și Timoc*, București, Tipografia Cartea Românească S.A.,.
- Bulgăr 1958 – Gh. Bulgăr, „Despre lexicul vechi (de origine latină). Pe marginea unor glosare românești uitate”, în vol. *Omagiu lui Iorgu Iordan*, cu prilejul împlinirii a 70 de ani [București], Editura Academiei, p. 129–139.
- Candrea 1907 – I.-A. Candrea, *Graiul din Țara Oașului*, București, Atelierele Socec.
- Candrea 1924 – I.-A. Candrea, *Constatări în domeniul dialectologiei*, București [extras din GS].

- Caragiu Marioțeanu *et alii* 1977 – Matilda Caragiu Marioțeanu, Ștefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxândoiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Cazacu 1941 – B. Cazacu, «Les dénominations roumaines du fois et des poumons d'après l'ALR», în BL, IX, p. 83–94.
- Cazacu 1947 – B. Cazacu, «Remarques sur l'emploi des adjectifs possessifs en roumain», în BL, XV, p. 95–98.
- Cazacu 1948 – B. Cazacu, «Sur les formes du subjonctif présent du type să fibă (*Zibă, șibă, știbă*) en daco-roumain», în BL, XVI, p. 150 – 154 [republicat în Cazacu 1966a, p. 140–143].
- Cazacu 1953 – B. Cazacu, „Termeni referitori la port și semnificația lor în cadrul relațiilor sociale”, în SCL, IV, p. 99–136.
- Cazacu 1956 – B. Cazacu, „Despre procesul de diferențiere în graiul unei comune (Meria, reg. Hunedoara)”, în SCL, VIII, 4, p. 453 [republicat în Cazacu 1966, p. 91–120].
- Cazacu 1957a – B. Cazacu, «Sur le processus de différenciations dans le parler d'un village (Meria, Hunedoara)», în RL, II, p. 81–186.
- Cazacu 1957b – B. Cazacu, „Despre reacția subiectului vorbitor față de faptul lingvistic”, în SCL, VIII, 4, p. 453–465.
- Cazacu 1959a – B. Cazacu, „În jurul unei controverse lingvistice: limbă sau dialect? (Problema idiomurilor romanice sud-dunărene)”, în SCL, X, 1, p. 17–34.
- Cazacu 1959b – B. Cazacu, «Autour d'une controverse linguistique: langue ou dialecte? (Le problème de la classification des idiomes romans parlés au Sud du Danube)», în *Recueil d'études romanes*. Publiées à l'occasion du IX-e Congrès International de Linguistique Romane à Lisbonne du 31 mars au 3 avril 1959, București, Editura Academiei RPR, p. 13–30.
- Cazacu 1963 – B. Cazacu, „Despre dinamica limitelor dialectale”, în FD, V, p. 27–40 [republicat în Cazacu 1966, p. 73–90].
- Cazacu 1965 – B. Cazacu, «Sur la dynamique des limites dialectales», în *Actes du X-e Congrès International de Linguistique et de Philologie romanes*, Strasbourg, 1962, vol. III, Klincksieck, Paris, p. 1057–1051.
- Cazacu 1966a – B. Cazacu, *Studii de dialectologie română*, București, Editura Științifică.
- Cazacu 1966b – B. Cazacu, „Limbă și dialect (în legătură cu problema clasificării idiomurilor romanice sud-dunărene)”, în Cazacu 1966a, p. 9–32.
- Cazacu 1969 – B. Cazacu, «Sur la technique de l'élaboration du Nouvel Atlas linguistique roumain (NALR–Oltenia)», în *Atti del Convegno Internazionale sul tema: Gli Atlantici linguistici. Problemi e risultati*, Roma, Accademia Nazionale dei Lincei, , p. 171–181.
- Cazacu 1976 – B. Cazacu, „Aspecte ale variației lingvistice în graiurile muntenești (pe baza datelor din *Texte dialectale, Muntenia, I–III*)”, în SCL, XXVII, 3, p. 293–299.
- Celac 2007 – Alina Celac, *Terminologia păstoritului în graiurile dacoromâne sudice*, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă.
- Chircu 2013 – Adrian Chircu, „Adverbul în graiurile dacoromâne sudice. Abordare lexico-semantică” în „*Cuvinte potrivite*”. *Omagiu doamnei Maria Marin la aniversare*. Coordonatori: Daniela Răuțu, Adrian Rezeanu, Dana-Mihaela Zamfir, București, Editura Academiei Române, p. 101–113.
- Ciașanu 1931 – G. F. Ciașanu, *Glosar de cuvinte din județul Vâlcea*, București, Imprimeria Națională (Academia Română, Memoriile Secțiunii Literare. Seria III. Tom V. Mem. 6).
- Ciașanu *et alii* 1928 – G. F. Ciașanu, G. Fira, C. M. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vâlcea și împrejurimi, cu un glosar*, București, Cultura Națională.
- Ciupală 1913 – I. Ciupală, „Terminologia întrebuințată la plutăria lemnului pe Bistrița”, în *Revista pădurilor*, XXVII, aug.–sept.
- Coman 1939 – P. Coman, *Glosar dialectal*, București, Monitorul Oficial și Imprimeria Națională.
- Comșulea 1986 – Elena Comșulea, *Terminologia prelucrării plantelor textile. Nume de unelte și de operații* [Rezumatul tezei de doctorat], Universitatea din Cluj-Napoca, Facultatea de Filologie [Litografiat].
- Constante 1928 – C. Constante, *Românii din Valea Timocului și a Moravei*, București, Tipografia Eminescu [republicat în Constante, Golopenția 1943, p. 229–256 și Hedeșan 2008a, p. 215–242].
- Constante, Golopenția 1943, 1944 – C. Constante, A. Golopenția, *Românii din Timoc. Culegere de izvoare îngrijită de...*, vol. I, 1943, vol. II, III, 1944, București, Tipografia „Bucovina” I. E. Torouțiu/Imprimeria Institutului Statistic.
- Constantinescu 1941 – N. A. Constantinescu, *Chestiunea timoceană*, București, Tipografia „Bucovina” I. E. Torouțiu.
- Cosma 1985 – Mihai Cosma, *Situația limbii noastre materne*, Gyula.
- Costin 1934 – Lucian Costin, *Graiul bănățean*, [vol. II], Turnu-Severin, Tipografia Luiza I. Niculescu și Ion N. Bojneagu.
- Coșeriu 1940a – E. Coșeriu, „Limbă și folclor din Basarabia”, în *Revista critică*, Iași, XIV, 2–3, p. 93–100.
- Coșeriu 1940b – E. Coșeriu, „Material lingvistic basarabean”, în *Arhiva*, Iași, XLVII, 1–2, p. 93–100.
- Coteanu 1957 – Ion Coteanu, *Cum dispăre o limbă (istroromâna)*. Cu o prefață de acad. Al. Graur, [București].
- Coteanu 1958 – Ion Coteanu, „Și totuși istroromâna este limbă!”, în SCL, IX, 3, p. 391–393.
- Coteanu 1959 – Ion Coteanu, „Criteriile de stabilire a dialectelor limbii române”, în LR, VIII, 1, p. 7–15.
- Coteanu 1961 – Ion Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*, București, Editura Științifică.
- Coteanu 1966a – Ion Coteanu, „Când apar fricativele moldovenești *ș* și *n*”, în LR, XV, 4, p. 306–308.

- Coteanu 1966b – Ion Coteanu, „Dialectul și ierarhia dialectală a limbii”, în LR, XV, 4, p. 385–388.
- Coteanu, Dănăilă 1970 – I. Coteanu, I. Dănăilă, *Introducere în lingvistica și filologia românească. Probleme, bibliografie*, București, Editura Academiei.
- Damé 1898 – Fr. Damé, *Încercare de terminologie poporană română*, București.
- Densusianu 1905 – Ovid Densusianu, „Cercetări asupra dialectelor noastre”, în BSF, I, 2, p. 27–38.
- Densusianu 1910 – Ovid Densusianu, *Folclorul, cum trebuie înșeles*, București.
- Densusianu 1915 – Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, Socec & Co.
- Diaconu 1930, 1969 – Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei. I. Etnografie. Folclor. Dialectologie*, București, Editura Socec & Co; ediția a doua, revăzută și adăugită, vol. I–II, București, Editura pentru Literatură.
- Dimitrescu 1964 – Florica Dimitrescu, „Contribuții la repartizarea regională a lexicului românesc în secolul al XVI-lea”, în SCL, XV, 4, p. 539–559.
- Dimitrescu 1965 – Florica Dimitrescu, «Problèmes de la répartition régionale des mots roumains en XVIe siècle», în RRL, X, 1–3, p. 117–126.
- Dinu 1923 – T. Dinu, „Graiul din Țara Oltului”, în GS I, 1, p. 107–139.
- Dragomirescu 2011 – Adina Dragomirescu, „Există o repartitie dialectală a supinului?” în Manuela Nevaci (ed.), *Studia Linguistica et Philologica. Omagiu Profesorului Nicolae Saramandu la 70 de ani*, București, Editura Universității din București, p. 303–321.
- Dumistrăcel 1962 – St. Dumistrăcel, „Terminologia uneltelor agricole pe baza ALR”, în SCȘt., XIII, 2, p. 238–240.
- Dumistrăcel 1968 – St. Dumistrăcel, „Din terminologia privitoare la pământ în graiurile din Moldova”, în CL, XIII, 2, p. 245–259.
- Dumistrăcel 1976 – Stelian Dumistrăcel, „Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina. Probleme ale elaborării”, în LR, XXV, 5, p. 547–558.
- Dumistrăcel 1978 – Stelian Dumistrăcel, *Influența limbii literare asupra graiurilor dacoromâne. Fonetica neologismului*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Dumistrăcel 2007 – Stelian Dumistrăcel, „Orientări în cercetarea dialectologică din centrul universitar Iași”, în *Philologica Jasyensia*, III, p. 307–326.
- Dumistrăcel, Hreapcă 2007 – Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, „«Nomadismul» românilor: ariile binare și de tip «coridor» de pe hărțile atlaselor lingvistice românești”, în *Limba română, limbă romanică. Omagiu acad. Marius Sala la împlinirea a 75 de ani*, București, Editura Academiei Române, p. 145–165.
- Dumistrăcel et alii 2013 – Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, Luminița Botoșineanu, „Parimia în oralitate și în textele dialectale”, în „*Cuvinte potrivite*”. *Omagiu doamnei Maria Marin la aniversare*, Coordonatori: Daniela Răuțu, Adrian Rezeanu, Dana-Mihaela Zamfir, București, Editura Academiei Române, p. 180–209.
- Făciuc 1973 – I. Făciuc, „Vocativul termenilor de înrudire și al prenumelor în graiul maramureșean”, în CL, XVIII, 1, p. 63–74.
- Făciuc 1985 – I. Făciuc, „Comentarii ale informatorilor privind variația dialectală. Note pe baza NALR–Banat”, în ALIL, XXX, p. 43–51.
- Farcaș 2009a – Ioan-Mircea Farcaș, *Fonomorfologia subdialectului maramureșean*, Nürnberg, Deutschland, Druckzentrum.
- Farcaș 2009b – Ioan-Mircea Farcaș, *Lexicul subdialectului maramureșean*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.
- Floarea 2013 – Carmen-Irina Floarea, „Aria de răspândire și sensurile lui *frățâne*”, în „*Cuvinte potrivite*”. *Omagiu doamnei Maria Marin la aniversare*. Coordonatori: Daniela Răuțu, Adrian Rezeanu, Dana-Mihaela Zamfir, București, Editura Academiei Române, p. 225–231.
- Flora 1958 – Radu Flora, „Graiurile românești din Banatul Iugoslav”, în FD, I, p. 123–142.
- Flora 1962 – Radu Flora, *Dijalektoški profil rumunskih banatskih govora sa Vršačkog područja (sa 34 lingvističke karte i 32 dijalektalna teksta [Profilul dialectal al graiurilor românești de pe teritoriul lingvistic din zona Vârșeșului]*, Novi Sad.
- Flora 1968 – Radu Flora, *Relațiile sârbo-române. Noi contribuții metodologice, istorice, culturale, lingvistice*, Panciova, Editura Libertatea.
- Flora 1971 – Radu Flora, *Rumunski Banatski govori u svetlu lingvističke geografije [Graiurile românești din Banat în lumina geografiei lingvistice]*, Beograd, Filološki Fakultet Beogradskog Univerziteta.
- Florea 1981 – Ion A. Florea, *Terminologia fierăriei în mediul rural din Moldova și Bucovina. Glosar*, Iași, Centrul de multiplicare al Universității „Al. I. Cuza”.
- Frățilă 1982 – Vasile Frățilă, *Probleme speciale de dialectologie. Graiul de pe Valea inferioară a Târnavelor*, Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara.
- Frățilă 1993 – Vasile Frățilă, *Contribuții lingvistice*, Timișoara, Editura de Vest.
- Frățilă 2006 – Vasile Frățilă, *Graiul de pe Târnavă. Texte și glosar*, Blaj, Editura Astra, Despărțământul „Timotei Cipariu”.
- Frâncu 1971 – Constantin Frâncu, „Vechimea și răspândirea formelor *să deie, să steie, să beie, să ieie* în graiurile dacoromâne”, în SCL, XXII, 3, p. 261–276.
- Frâncu 1982 – Constantin Frâncu, „Vechimea formelor de mai-mult-ca-perfect, prezent indicativ și conjunctiv în *-ră*”, în LR, XXXI, 4–5, p. 281–293.

- Frâncu, Candrea 1886 – T. Frâncu, G. Candrea, *Rotacismul la Moți și Istrieni*, București.
- Frâncu, Candrea 1888 – T. Frâncu, G. Candrea, *Românii din Munții Apuseni (Moții)*, București.
- Gâlcescu 1931-1932 – T. Gâlcescu, *Cercetări asupra graiului din Gorj*, în GS, V, 1, p. 64–124.
- Gheție 1962 – Ion Gheție, „Pe marginea unei hărți din ALR (*spûnem – spuném*)”, în FD, IV, p. 243–249.
- Gheție 1963 – Ion Gheție, „Și, semn al conjunctivului în graiul crișean”, în LR, XII, 3, p. 247–260.
- Gheție 1964 – Ion Gheție, „Cu privire la repartiția graiurilor dacoromâne. Criterii de stabilire a structurii dialectale a unei limbi”, în SCL, XVI, 3, p. 317–346.
- Gheție 1965 – Ion Gheție, „Din nou despre și, semn al conjunctivului în graiul crișean”, în SCL, XVI, 5, p. 605–609.
- Gheție 1969 – Ion Gheție, „Evoluția africaterelor *č* și *ğ* la fricative în Transilvania după 1700”, în FD, VI, p. 43–48.
- Gheție 1971 – Ion Gheție, „În legătură cu durificarea africaterelor *č* și *ğ* în Maramureș”, în LR, XX, 1, p. 99–102.
- Gheție 1975 – Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, Editura Academiei.
- Gheție 1994 – Ion Gheție, *Introducere în dialectologia românească*, București, Editura Academiei Române.
- Gheție, Mareș 1974 – Ion Gheție, Alexandru Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, Editura Academiei.
- Giosu 1963 – Ștefan Giosu, „Subdialectul maramureșean”, în SCȘt, XIV, 1, p. 91–110.
- Giosu 1968 – Ștefan Giosu, „Granițe și arii dialectale”, în AuI, XIV, 1, p. 1–33.
- Giuglea 1912 – G. Giuglea, „Românii din Serbia. Vechime, stratificări etnice”, în *Anuar de geografie și antropogeografie*, II, București, 1911–1912, p. 201–215 [republicat în Constanțe, Golopenția 1943, p. 161–176 și Hedeșan 2008a, p. 148–161].
- Giurescu 1967 – Constantin C. Giurescu, *Transilvania în istoria poporului român*, București, Editura Științifică.
- Goicu 1989 – Viorica Goicu, „Flexiunea verbală în graiul de pe valea Crișului Alb”, în *Dialectologica*, Volum îngrijit de Nicolae Saramandu, București, Tipografia Universității din București, p. 105–109.
- Graur 1955 – Al. Graur, „Limbă, dialect, grai”, în Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*, București, Editura Academiei, p. 112–127.
- Graur 1956 – Alexandru Graur, „«Dialectele» limbii române”, în LR, V, 4, p. 66–70.
- Graur 1960 – Al. Graur, „Limbă și dialect”, în Al. Graur, *Studii de lingvistică generală. Variantă nouă*, București, Editura Academiei, p. 293–311.
- Greco 1969 – Doina Greco, „Acțiunea limbii literare asupra lexicului unui grai din Banat”, în CL, XIV, 2, p. 231–239.
- Greco 1970 – Doina Greco, „Aspecte ale graiului în scrisori”, în CL, XV, 1, p. 30–34.
- Gregorian 1937 – Mihail Gregorian, „Graiul din Clopotiva”, în GS, VII, p. 132–193 și București.
- Gregorian 1971 – Mihail Gregorian, „Texte folclorice-dialectale din Oltenia nord-vestică (I)”, în FD, VII, p. 269–286.
- Gruia 2012 – Sorin Gruia, „Aspecte fonetice și lexicale în graiul din comuna Mănăstirea Humorului, județul Suceava”, în AuI, LVIII, p. 179–188.
- Gruia 2013 – Sorin Gruia, „Graiul din comuna Gârda de Sus, județul Alba”, în AuI, LIX, p. 145–156.
- Hartular 1981 – Anca Hartular, „Modificări ale claselor flexionare substantivale în graiurile oltenesti”, în ANICED, seria A, 3, p. 371–379.
- Hartular 1984 – Anca Hartular, „Graiuri românești în medii alogene”, în *Tratat*, p. 399–423.
- Hartular 1996 – Anca Hartular, *Merem la America. Începuturile comunității românești în America*, prefață de Mary Leuca, București, Editura Fundației Culturale Române.
- Hasdeu 1884 – B. P. Hasdeu, *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română*, București, Editura Academiei Române.
- Hedeșan 2008a – Otilia Hedeșan (coord.), Nicoleta Mușat (ed.), *Românii din Timoc*, vol. I, II, Timișoara/București, Editura Marineasa/ Editura Martor a Muzeului Țăranului Român.
- Hedeșan 2008b – Otilia Hedeșan (coord.), *Timoc. Studii și articole*, Timișoara/București, Editura Marineasa/Editura Martor a Muzeului Țăranului Român.
- Herzog, Gherasim 1924–1932 – E. Herzog, V. Gherasim, *Glosarul dialectului mărginean* (al comunei Marginea, Rădăuți), în *Codrii Cosminului*, I–VII.
- Hreapcă 1999 – Doina Hreapcă, „Enclave lingvistice muntenești în sudul Moldovei” [Teză de doctorat susținută la Universitatea „Al. I. Cuza”], Iași.
- Hreapcă 2002–2003 – Doina Hreapcă, „Statutul lingvistic al sudului Moldovei. Ipoteza unui vechi «dialect carpatic de sud-est»”, în ALIL, XLII–XLIII, p. 87–102.
- Iancu 1972 – Victor Iancu, „Răspândirea geografică a iotacizării verbelor românești”, în *Buletin științific*, Baia Mare, IV, p. 41–49.
- Iancu 1975 – Victor Iancu, *Palatalizarea dentalelor în limba română*, [Cluj-Napoca], Editura Facla.
- Iancu 1983 – Victor Iancu, „Cu privire la articularea numerelor de persoană în graiurile dacoromâne”, în *Materiale și cercetări dialectale*. II, Cluj-Napoca, p. 34–45.

- Ionescu-Ruxăndoiu 1968 – Liliana Ionescu Ruxăndoiu, „Observații tipologice asupra dacoromânei”, în SCL, XIX, 5, p. 501–505.
- Ionescu-Ruxăndoiu 1970 – Liliana Ionescu Ruxăndoiu, *Schiță de tipologie a graiurilor din Moldova (pe baza regulilor fonologiei nivelului cuvântului)* [Rezumatul tezei de doctorat], București.
- Ionescu-Ruxăndoiu 1973 – Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, “Remarks on Transitional Dialects”, în RRL, XVIII, 5, p. 435–438.
- Ionescu-Ruxăndoiu 1994 – Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, „Mărci ale discontinuității în textele dialectale”, în FD, XIII, p. 31–36.
- Ionescu-Ruxăndoiu 1996 – Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Schiță de tipologie a graiurilor din Moldova*, București, Editura Universității din București.
- Ionică 1965a – Ion Ionică, „Noi atestări al imperativului negativ arhaic”, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, București, Editura Academiei, p. 403–407.
- Ionică 1965b – Ion Ionică, „Elemente recente în lexicul graiului de pe Valea Bistriței (Bicaz)”, în LR, XV, 3, p. 267–281.
- Ionică 1966 – Ion Ionică, „Terminologia casei în limba română (pe baza ALR)”, în SCL, XVII, 4, p. 435–494.
- Ionică 1973 – Ion Ionică, „Palatalizarea labialelor în Oltenia”, în FD, VIII, p. 79–119.
- Ionică 1976 – Ion Ionică, *Graiurile din sudul Olteniei (Fonetice și morfologie)*, [Rezumatul tezei de doctorat], Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice [Litografiat].
- Ionică *et alii* 1973 – I. Ionică, Paul Lăzărescu, Magdalena Vulpe, „Cu privire la raporturile dintre limba literară și graiuri”, în FD, VIII, p. 19–30.
- Iordan 1921 – Iorgu Iordan, „Lexicul graiului din sudul Moldovei”, în *Arhiva*, Iași, XXVIII, p. 186–202.
- Iordan 1940 – Iorgu Iordan, «Les dénominations du „crâne” d’après l’Atlas linguistique roumain (I, carte 7)», în BL, VIII, p. 95–141.
- Iordan 1941 – Iorgu Iordan, „Graiul putnean”, în *Ethnos*, I, 1, Focșani, p. 90–117 [republicat în Iorgu Iordan, *Scrieri alese*, București 1968, p. 230–247].
- Iovanovici 2006 – Romanța Iovanovici, *Graiurile oltenești din Banatul de sud: Aspecte fonetice și morfosintactice*, Panciova, Editura Libertatea.
- Iovanovici 2016 – Romanța Iovanovici, *Structura lexicală a graiurilor oltenești din Banatul de Sud*, Panciova, Editura Libertatea.
- Istrate 1937 – G. Istrate, „Graiul satului Nepos”, în BPh, IV, p. 50–97.
- Istrate 1939 – Gavril Istrate, „Graiul popular scris”, în BPh, VI, p. 132–150.
- Istrate, Turculeț 1971 – G. Istrate, A. Turculeț, „Cercetări dialectale în județul Bistrița-Năsăud”, în FD, VII, p. 189–227.
- Ivănescu 1980 – G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iași, Editura Junimea.
- Lăzărescu 1967 – Paul Lăzărescu, „În legătură cu raporturile dintre limba standard și graiurile locale (pe baza datelor ALR și NALR–Oltenia) (I)”, în SCL, XVIII, 2, p. 187–201.
- Lăzărescu 1975 – Paul Lăzărescu, „Arii lexicale în nord-estul Munteniei”, în FD, IX, p. 121–141.
- Lăzărescu 1977 – Paul Lăzărescu, «Problèmes d’élaboration des glossaires dialectaux», în *Cahier du Centre de recherches et études linguistiques*, Aix-en-Provence, 3.
- Lăzărescu 1984 – Paul Lăzărescu, „Schiță de istorie a dialectologiei românești”, în *Tratat*, p. 109–122.
- Lăzărescu, Neagoe 1978 – Paul Lăzărescu, Victorela Neagoe, „Contribuția ALM și a *Textelor dialectale moldovenești* la cunoașterea stadiului actual al graiurilor românești, în *Omagiu lui Iosif Constantin Drăgan*, vol. II, Roma, p. 107–123.
- Macrea 1936–1938 – Dimitrie Macrea, „Palatalizarea labialelor în limba română”, în DR, IX, p. 92–160 [republicat în Macrea 1953].
- Macrea 1953 – Dimitrie Macrea, *Probleme de fonetică*, București, Editura Academiei.
- Macrea 1956a – Dimitrie Macrea, „Câteva precizări în legătură cu problema dialectelor limbii române”, în LR, V, 4, p. 70–75.
- Macrea 1956b – Dimitrie Macrea, „Despre dialectele limbii române”, în LR, V, 1, p. 5–24.
- Macrea 1959 – Dimitrie Macrea, „Câteva precizări în problema raporturilor dintre limbă și dialect”, în CL, IV, p. 189–195.
- Manta 2015 – Mara Iuliana Manta, „Aspecte ale vocativului la nivel dialectal. Substantivul feminin «soacră»”, în FD, XXXIV, p. 44–47.
- Marin 1981 – Maria Marin, „Graiuri «închise», graiuri «deschise» în contextul unor arii considerate arhaice”, în AnICED, seria A, 3, p. 349–357.
- Marin 1995 – Marin, Maria, „Iotacizarea verbelor. Reflexe și consecințe în unele graiuri românești vorbite în medii alogene”, în FD, XIV, p. 23–28 [republicat în Marin *et alii* 2000, p. 5–9].
- Marin 1996 – Maria Marin, „Arhiva fonogramică a limbii române (După 40 de ani)”, în *Revista de lingvistică și știință literară*, Chișinău, I, p. 41–46.
- Marin 2000 – Maria Marin, „Elemente arhaice sau învechite în morfosintaxa graiurilor românești din Ungaria”, în FD, XIX, p. 197–209.

- Marin 2003 – Maria Marin, „Metode și principii în abordarea graiurilor românești vorbite în medii alogene”, în Maria Berényi (ed.), *Simpozion. Comunicările celui de al XI-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria* (Giula, 23–24 noiembrie 2002), Giula, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 163–181.
- Marin 2005 – Maria Marin, „Evoluția velarelor [c], [g] urmate de [ă], [î] în graiurile românești din Ungaria”, în *Studia in honorem magistri Vasile Frățilă*, Timișoara, Editura Universității de Vest, p. 345–356.
- Marin 2006 – Maria Marin, „Elemente conjuncționale în graiurile românești din Ungaria”, în Marius Sala (coord.), *Studii de gramatică și de istorie a cuvintelor. În memoria Mioarei Avram*, București, Editura Academiei Române, p. 269–273.
- Marin 2007a – Maria Marin, *Timpuri ale indicativului în graiurile dacoromâne actuale*, București, Editura Academiei Române.
- Marin 2007b – Maria Marin, „Creativitatea populară reflectată în graiurile românești din Ungaria”, în Maria Berényi (ed.), *Simpozion. Comunicările celui de al XVI-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria*, Giula, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 110–119.
- Marin 2009a – Maria Marin, „Prepozițiile *dip(t)* și *dâr(t)* în graiurile dacoromâne”, în FD, XXVIII, p. 64–71.
- Marin 2011 – Maria Marin, „Observații în legătură cu formele verbale tari la nivel dialectal, în secolul al XIX-lea”, în Manuela Nevaci (ed.), *Studia Linguistica et Philologica. Omagiu Profesorului Nicolae Saramandu la 70 de ani*, București, Editura Universității din București, p. 497–502.
- Marin 2012a – Maria Marin, „Arhiva fonogramică a limbii române, sursă de material pentru cercetări interdisciplinare”, în Mihaela Constantinescu, Gabriela Stoica, Oana Uță Bărbulescu (eds.), *Modernitate și interdisciplinaritate în cercetarea lingvistică. Omagiu doamnei profesoare Liliana Ionescu-Ruxăndoiu*, București, Editura Universității din București, p. 342–350.
- Marin 2012b – Maria Marin, „Din nou despre unele forme verbale perifrastice”, în FD, XXXI, p. 20–24.
- Marin 2012c – Maria Marin, „Elemente conjuncționale în sintaxa dialectală a secolului al XIX-lea”, în Ștefan Colceriu (ed.), *Bătrânul înțelept de la Pylos. Volum omagial dedicat lui Andrei Avram la optzeci de ani*, București, Editura Academiei Române, p. 141–146.
- Marin 2012d – Maria Marin, „Particularități lingvistice comune unor zone submontane din Transilvania”, în LR, LXI, 3, p. 337–344.
- Marin 2013 – Maria Marin, „Locul graiurilor din Ungaria în structura dialectală a dacoromânei”, în FD, XXXII, p. 87–94.
- Marin 2014a – Maria Marin, „Trăsături dialectale comune graiurilor muntenești și celor crișene”, în FD, XXXIII, p. 87–98.
- Marin 2014b – Maria Marin, „Importanța lexicului dialectal pentru dicționarul-tezaur al limbii române”, în LR, LXIII, 1, p. 49–62.
- Marin 2015a – Maria Marin, „Sensul evoluției graiurilor vorbite de românii din Ungaria”, în Maria Berényi (ed.), *Simpozion. Comunicările celui de al XXXIV-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria* (Giula, 22–23 noiembrie 2014), Giula, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 161–175.
- Marin 2015b – Maria Marin, „Câteva particularități ale graiurilor dacoromâne din sud-estul Ucrainei și Caucaz din perspectiva concepției lui Sextil Pușcariu despre ariile laterale”, în *Caietele Sextil Pușcariu. II. Actele Conferinței Internaționale „Zilele Sextil Pușcariu”*, editori: Eugen Pavel, Nicolae Mocanu, Ediția a II-a, Cluj-Napoca, Editura Scriptor, p. 217–228.
- Marin, Magda 1983 – Maria Marin, Margareta Magda, „Dinamica graiurilor românești și perspectiva noilor anchete dialectale de tip AFLR”, în AnICED, Seria B, 2, p. 4–32.
- Marin, Marinescu 1984 – Maria Marin, Bogdan Marinescu, „Graiurile din Transilvania”, în *Tratat*, p. 354–390.
- Marin, Tiugan 2014 – „*Harta sonoră*” a graiurilor și dialectelor limbii române, ediție de Maria Marin, Marilena Tiugan, București, Editura Academiei Române (+ CD).
- Marin et alii 1998 – Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, „Graiuri românești din Ucraina și Republica Moldova”, în FD, XVII, p. 69–155 [republicat în Marin et alii 2000, p. 42–121].
- Marin et alii 2000 – Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Cercetări asupra graiurilor românești de peste hotare*, București, [f.e.].
- Marin et alii 2005 – Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, *Graiuri românești din afara granițelor țării*, în seria *Conferințele Academiei Române, ciclul Limba română și relațiile ei cu istoria și cultura românilor*, București.
- Marin et alii 2016 – Maria Marin, Carmen-Ioana Radu, Daniela Răuțu, Marilena Tiugan, „*Harta sonoră*” a graiurilor dacoromâne vorbite în afara granițelor României, București, Editura Academiei Române.
- Marinescu, A. 1992 – Anca Marinescu, „Adverbul în graiurile din Muntenia și Oltenia”, în FD, XI, p. 67–76.
- Marinescu, B. 1983a – Bogdan Marinescu, „Fonetica graiului din Țara Hațegului”, în AnICED, Seria B, 2: *Graiurile componentă a patrimoniului cultural popular*, octombrie 1982, București, p. 232–260.
- Marinescu, B. 1983b – Bogdan Marinescu, „Unitate și diversitate în graiul din Țara Hațegului”, în *Materiale și cercetări dialectale*, II, Cluj-Napoca, p. 67–78.
- Marinescu 1990 – Bogdan Marinescu, „Observații asupra elementelor paralingvistice din textele dialectale”, în *Lucrările celui de al V-lea Simpozion național de dialectologie* (Craiova, 27–28 mai 1988), Partea I, p. 270–282 [volum litografiat].
- Mărgărit 1998 – Iulia Mărgărit, „*Mitelút, miticút, maticút*”, în FD, XVII, p. 229–234 [republicat în Marin et alii 2000, p.

- 132–136].
- Mărgărit 2009 – Iulia Mărgărit, *Vocabularul graiurilor muntenesti actuale*, București, Editura Academiei Române.
- Mărgărit 2011a – Iulia Mărgărit, „Atestări involuntare”, în FD, XXX, p. 27–33.
- Mărgărit 2011b – Iulia Mărgărit, *Românii din afara României și limba lor. Perspectivă dialectologică. Articole și note*, București, Editura Academiei Române.
- Mărgărit 2011c – Iulia Mărgărit, „Note asupra unui microglosar dialectal-etnografic de la românii din Bulgaria”, în *Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor*, serie nouă, tom 22, p. 95–104.
- Mărgărit 2012 – Iulia Mărgărit, „Câteva observații în legătură cu vocabularul românilor timoceni (Bulgaria)”, în LR, LXI, 2, p. 235–245.
- Mărgărit 2013 – Iulia Mărgărit, „Pe marginea unor glosare dialectale. «Atestări involuntare II»”, în FD, XXXII, p. 95–102.
- Mărgărit 2014 – Iulia Mărgărit, „Pe marginea unor glosare dialectale. «Atestări involuntare III»”, în FD, XXXII, p. 99–107.
- Mărgărit 2015a – Iulia Mărgărit, „Pe marginea unor glosare dialectale. «Atestări involuntare IV»”, în LR, LXIV, 4, p. 559–567.
- Mărgărit 2015b – Iulia Mărgărit, „Limba povestirilor din volumul *Copilăria din amintiri* de Radu Flora”, în FD, XXXIV, p. 56–70.
- Mărgărit 2015c – Iulia Mărgărit, „«Imaginea lingvistică» a unui sat românesc din Serbia, reflectată într-un volum de metodologie a cercetării de teren”, în SCL, LXVI, 1, p. 103–114.
- Mărgărit 2016a – Iulia Mărgărit, „Pe marginea unor glosare dialectale. «Atestări involuntare V»”, în FD, XXXV, p. 107–119.
- Mărgărit 2016b – Iulia Mărgărit, „Note lingvistice de la românii din Ungaria”, în FD, XXXV, p. 205–215.
- Mărgărit 2016c – Iulia Mărgărit, „Comentarii lexical-etimologice asupra unor cuvinte din vocabularul comunităților românești din Ungaria, în Maria Berényi (ed.), *Simpozion. Comunicările celui de al XXV-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria (Giula, 21–22 noiembrie 2015)*, Giula, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, p. 171–182.
- Mărgărit 2017 – Iulia Mărgărit, *Propuneri etimologice*, seria „Etymologica”, 30, București, Editura Academiei Române.
- Mărgărit, Neagoe 1997 – Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, „Cercetări asupra graiurilor românești vorbite în nord-estul Bulgariei (regiunea Loveci)”, în FD, XVI, p. 75–96 [republicat în Marin *et alii* 2000, p. 10–29].
- Mării 1969 – Ion Mării, „Însemnări despre imperativele regionale ‘duce-vă-ți’/‘duce-vi-ți’ și ‘culcați-vă-ți’/‘culcați-vi-ți’”, în CL, XIV, 2, p. 255–263.
- Mării 2004 – Ion Mării, *Contribuții la lingvistica limbii române*, Cluj-Napoca, [Editura] Clusium.
- Melnic 1977 – Vasile Melnic, *Elemente de morfologie dialectală*, Chișinău, [Editura] Știința.
- Mihail 1978 – Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană*, București, Editura Academiei.
- Mocanu 1972 – Nicolae Mocanu, „Asupra rotacismului dacoromân. Situația actuală în țara Moșilor (comunele Scărișoara, Gârda și Arieșeni, jud. Alba)”, în CL, XVII, 1, p. 81–97.
- Mocanu 2008 – Nicolae Mocanu, „Fajă «visage» în ALR–MDT”, în SCL, LIX, 1, p. 191–196 (+ 1 hartă).
- Morcov 2016 – Mihaela-Mariana Morcov, „Denumiri pentru ‘(păr) alb’, în graiurile dacoromâne pe baza ALRR–Sinteză”, în FD, XXXV, p. 121–127.
- Neagoe 1973 – Victorela Neagoe, „Despre -ră- în formele de perfect simplu și de mai-mult-ca-perfect”, în FD, VIII, p. 129–140.
- Neagoe 1974 – Victorela Neagoe, „Aspecte ale pătrunderii neologismelor în vorbirea populară actuală”, în LL, 3, p. 461–467.
- Neagoe 1983 – Elena-Victoria (Victorela) Neagoe, *Graiul unguenilor din nordul Olteniei* [Rezumatul tezei de doctorat], Universitatea din București, Facultatea de limba și literatura română [Litografiat].
- Neagoe 1985 – Victorela Neagoe, „În legătură cu unele forme arhaice de perfect simplu și de mai mult ca perfect și cu unele valori ale perfectului simplu în graiurile populare actuale”, în ALIL, XXX, A, p. 171–177.
- Neagoe 1987 – Victorela Neagoe, „De la oral la scris. Reflecții pe marginea documentelor dialectale”, în AnICED, Seria A, 6–7, p. 305–319.
- Neagoe 1991 – Victorela Neagoe, „Raportul grai – limbă română standard la nivelurile vorbit și scris într-o comunitate rurală”, în FD, X, p. 67–78.
- Neagoe 1992a – Victorela Neagoe, „Considerații privind poziția graiului din Ținutul Pădurenilor (Hunedoara) în ansamblul dacoromânei”, în FD, XI, p. 77–86.
- Neagoe 1992b – Victorela Neagoe, „Aspecte ale morfosintaxei graiurilor din Țara Moșilor”, în FD, XI, p. 161–166.
- Neagoe 1993 – Victorela Neagoe, „Etnotext – text dialectal”, în FD, XII, p. 123–132.
- Neagoe 1994 – Victorela Neagoe, „Despre arhiva dialectală scisă a limbii române”, în SCL, XLV, 1–2, p. 51–56.
- Neagoe 1995 – Victorela Neagoe, „Despre interpretarea grafiei textelor scrise de vorbitori de grai”, în FD, XIV, p. 52–62.
- Neagoe 1997 – Victorela Neagoe, „Considerații asupra graiului din Apșa de Jos, raionul Teacev, Regiunea Transcarpatică (Ucraina), în *Revista de lingvistică și știință literară*, Chișinău, 2, p. 52–61 [republicat în Marin *et alii* 2000, p. 30–41].

- Neagoe 2000 – Victorela Neagoe, „Arhaism și inovație în graiurile românești vorbite în estul Ucrainei”, în FD, XIX, p. 245–254.
- Neagoe 2003–2004 – Victorela Neagoe, „Despre conjuncțiile subordonatoare în graiurile dacoromâne din nordul Bulgariei”, în FD, XXII, p. 207–215.
- Neagoe 2005 – Victorela Neagoe, „Trăsături originale într-un subsistem tradițional: prepoziția în graiurile românești vorbite în nordul Bulgariei”, în Gabriela Duda, Domnița Tomescu (ed.), *Direcții în cercetarea lingvistică actuală. In memoria Magdalena Vulpe, Ploiești*, Ploiești, Editura Universității din Ploiești, p. 139–150.
- Neagoe 2006 – Victorela Neagoe, „Construcția *va* + conjunctivul «trebuie să...» în graiurile dacoromâne sudice și în graiurile dialectului aromân”, în *Studii de gramatică și de formare a cuvintelor. In Memoria Mioarei Avram*. Coordonator: acad. Marius Sala, București, Editura Academiei Române, p. 309–318.
- Neagoe 2011 – Victorela Neagoe, „Construcții sintactice dialectale arhaice. Anticiparea și reluarea formelor pronominale conjunctive de dativ și acuzativ”, în Manuela Nevaci (ed.), *Studia Linguistica et Philologica. Omagiu Profesorului Nicolae Saramandu la 70 de ani*, București, Editura Universității din București, p. 617–627.
- Neagoe 2012 – Victorela Neagoe, „Morfosintaxa articolului în graiurile dacoromâne actuale”, în FD, XXXI, p. 34–62.
- Neagoe 2013 – Victorela Neagoe, „Din nou despre graiurile moldovenești din Cotul Niprului și din Bazinul Donețului”, în „Cuvinte potrivite”. *Omagiu doamnei Maria Marin la aniversare*, Coordonatori: Daniela Răuțu, Adrian Rezeanu, Dana-Mihaela Zamfir, București, Editura Academiei Române, p. 325–335.
- Neagoe 2015 – Victorela Neagoe, „Prepoziția în graiurile moldovenești insulare din sud-estul Ucrainei”, în FD, XXXIV, p. 77–96.
- Neagoe 2016 – Victorela Neagoe, „Structuri repetitive și structure eliptice în graiurile moldovenești insulare”, în FD, XXXV, p. 129–144.
- Neagoe, Vulpe 1994 – Victorela Neagoe, Magdalena Vulpe, „Numeralele de tipul *adoară, d-a dora, adăorat(ă)...*”, în FD, XIII, p. 59–74.
- Neiescu 1970 – Petru Neiescu, «L'Atlas linguistique roumain régional. Préliminaires de l'Atlas linguistique du Banat», în *Actes du Xe Congrès international des Linguistes Bucarest, 28 août – 2 septembre 1967*, X, vol. II, București, p. 31–35.
- Neiescu 1971 – Petru Neiescu, „Cu privire la repartitia dialectală a dacoromânei”, în *Actele celui de-al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică*, vol. II, București, p. 297–302.
- Neiescu et alii 1980 – Petru Neiescu, Eugen Beltechi, I. Faiciuc, N. Mocanu, *Fonetica și fonologia subdialectului bănățean* [Lucrare în manuscris].
- Neiescu et alii 2006 – Petru Neiescu, Eugen Beltechi, Nicolae Mocanu, „Repere în cercetarea românilor dintre Morava, Dunăre și Timoc”, în *Lucrările celui de-al XII-lea Simpozion Național de Dialectologie, Baia Mare, 5–7 mai 2006*, Cluj-Napoca, Editura Mega, p. 235–252.
- Neiescu 1965 a – Petru Neiescu, *Cercetări dialectale la românii din sudul Dunării*, în CL, X, 1965, 1, p. 21–27.
- Neiescu 1965 b – Petru Neiescu, *O inovație într-un grai aromânesc din Albania*, în „Omagiu Rosetti”, Editura Academiei, București, 1965, p. 619–621.
- Neiescu 1966 – Petru Neiescu, *Problèmes de phonologie dialectale. Forme et substance dans la phonétique du dialecte istroroumain*, în CLTA, III, 1966, p. 123–127.
- Neiescu 1976 – Petru Neiescu, *Situația lui „u final” în dialectul aromân din Albania și din Macedonia*, în SCL, XXVII, 1976, 3, p. 231–238.
- Neiescu 1980 – Petru Neiescu, *Din fonologia dialectului istroromân*, în SCL, XXXI, 1980, 3, p. 137–150.
- Neiescu 1997 – Petru Neiescu, *Micul atlas al dialectului aromân din Albania și fosta Republică Iugoslavă Macedonia*, Editura Academiei Române, București, 1997.
- Neiescu 2009 – Petru Neiescu, *Sinonime sau schimbare de cod? Cu privire la lexicul istroromân*, în SID-BM, XIII, vol. I, 2009, p. 259–268.
- Neiescu 2011, 2015, 2016 – Petru Neiescu, *Dicționarul dialectului istroromân*, Editura Academiei Române, București, I (A–C), 2011; II (Ĉ–K), 2015; III (L–Pința²), 2016.
- Nevaci 2006 – Manuela Nevaci, *Verbul în aromână. Structură și valori*, Editura Academiei Române, Buești, 2006.
- Nevaci 2007 – Manuela Nevaci, *Ternary Deictic System in Aromanian*, în „Dialectologia et Geolinguistica”, Mouton de Gruyter, Berlin / New York, XV, 2007, p. 71–76.
- Nevaci 2009 – Manuela Nevaci, *Enquêtes sur l'aroumain parlé en Albanie*, în „Geolinguistique”, Grenoble, XI, 2009, p. 223–239.
- Nevaci 2011 a – Manuela Nevaci, *Graiul aromânilor fărșeroți din Dobrogea*, Editura Universitară, București, 2011.
- Nevaci 2011 b – Manuela Nevaci, *Formule de mulțumire în aromână*, în „Omagiu lui Nicolae Saramandu” – *Studia linguistica et philologica. Omagiu profesorului Nicolae Saramandu la 70 de ani*, Editura Universității, București, 2011 (editor: Manuela Nevaci), p. 629–634.
- Nevaci 2012 – Manuela Nevaci, *Cercetări recente de teren la aromânii din Peninsula Balcanică*, în FD, XXXI, 2012, p. 63–78.
- Nevaci 2013 a – Manuela Nevaci, *Identitate românească în context balcanic*, Editura Muzeului Național al literaturii române, București, 2013.

- Nevaci 2013 b – Manuela Nevaci, *Dialectele aromân și meglenoromân. Studiu sincron*, Editura Universității, București, 2013.
- Nevaci 2013 c – Manuela Nevaci, *Scriitori aromâni de ieri și azi. Antologie de texte și studiu filologic*, Editura Universitară, București, 2013.
- Nevaci 2013 d – Manuela Nevaci, *Conceptul de dialect mixture și cel de grai de contact ilustrate cu graiurile aromânești vorbite în Crușova, Muloviște și Mețovo*, în vol. „Limba română: variație sincronă, variație diacronică. Al 12-lea colocviu internațional al departamentului de lingvistică”, Editura Universității, București, 2013.
- Nevaci 2013 e – Manuela Nevaci
- Nestorescu 1971a – Virgil Nestorescu, „Contacte lingvistice româno-bulgare (pe baza datelor unui grai românesc din R. P. Bulgaria)”, în *Studii de slavistică*, vol. II, București, p. 109–124.
- Nestorescu 1971b – Virgil Nestorescu, „Stadiul actual al palatalizării labialelor în graiurile românești din regiunea Vidin (R. P. Bulgaria)”, în *SCL*, XXII, 1, p. 41–50.
- Nestorescu 1992 – Virgil Nestorescu, *Texte dialectale românești din regiunea Vidin (Bulgaria)*, în *FD*, XI, p. 197–206.
- Nestorescu 1995 – Virgil Nestorescu, „Un grai românesc din Bulgaria. Scurte observații și texte”, în *FD*, XIV, p. 141–148.
- Nestorescu 1996 – Virgil Nestorescu, *Românii timoceni din Bulgaria. Grai. Folclor. Etnografie*, București, Editura Fundației Culturale Române.
- Nestorescu 2007 – Virgil Nestorescu, „Particularități morfologice ale graiurilor timocene din Bulgaria”, în S. Reinheimer Rîpeanu, I. Vintilă-Rădulescu (ed.), *Limba română, limbă romanică. Omagiu acad. Marius Sala la împlinirea a 75 de ani*, București, Editura Academiei Române, p. 413–417.
- Nestorescu 2011 – Virgil Nestorescu, *Românii timoceni din Bulgaria. Glosar dialectal*, București, Editura Academiei Române.
- Nestorescu, Petrișor 1971 – Virgil Nestorescu, Marin Petrișor, „Graiul românilor din Bregovo (R. P. Bulgaria). Câteva particularități fonetice”, în *Actele celui de-al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică*, vol. II, București, p. 997–1002.
- Nicolaescu-Plopșor 1922 – C. S. Nicolaescu-Plopșor, *Vorbe oltenesti*, [București], 1922.
- Novacovicu 1925 – Emilian Novacovicu, *Cuvinte bănățene*, adunate de ..., vol. I, II, Oravița.
- Nuță 1978 – Ion Nuță, *Terminologia viticolă în limba română. Denumiri pentru soiuri de struguri* [Rezumatul tezei de doctorat].
- Nuță 1983 – Ion Nuță, „Vechimea și răspândirea formelor de mai-mult-ca-perfect perifrastic”, în *Materiale și cercetări dialectale*, II, Cluj-Napoca, p. 164–178.
- Nuță 1989a – Ion Nuță, „Substantive cu gen dublu în graiurile din nordul Moldovei”, în *Dialectologica*, Volum îngrijit de Nicolae Saramandu, București, Tipografia Universității din București, p. 117–122.
- Nuță 1989b – Ion Nuță, *Dicționar de termeni viticoli*. [Vol.] I. *Denumiri pentru soiuri de struguri*, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași.
- Nuță 2006a – Ion Nuță, *Dicționar pomicol*, Iași, Tipo Moldova.
- Nuță 2006b – Ion Nuță, *Dicționar viticol*, Iași, Tipo Moldova.
- Onu 1958 – Liviu Onu, „Influențe interregionale în terminologia mineritului din Valea Jiului”, în *FD*, I, p. 145–180.
- Orza 1975 – Rodica Orza, „Arhaism și inovație în paradigma verbului *a fi*. Indicativul prezent”, în *CL*, XXI, 2, p. 199–212.
- Orza 1979 – Rodica Orza, „Cu privire la iotacizarea verbelor în graiurile limbii române”, în *CL*, XXIV, 1, p. 73–81.
- Orza 1983 – Rodica Orza, „Timpurile de relație în graiurile populare (pe baza Atlasului lingvistic român)”, în *Materiale și cercetări dialectale*, II, Cluj-Napoca, p. 179–189.
- Pajură 1925 – C. Pajură, *Lexicon oltenesc*, Turmu-Severin.
- Pamfile 1913 – T. Pamfile, *Agricultura la români. Studiu etnografic, cu un adaus despre măsurătoarea pământului, și glosar*, București.
- Pană 1979 – Ruxandra Pană, «Aspects de la subordination au niveau de la phrase dans quelques textes roumains d'Olténie», în *RRL*, XXIV, 3, p. 255–269.
- Pană-Boroianu 1982 – Ruxandra Pană-Boroianu, *Contribuții la studiul morfosintaxei istorice a graiurilor oltenesti* [Rezumatul tezei de doctorat], Universitatea din București, Facultatea de limba și literatura română [Litografiat].
- Pană-Boroianu 1983 – Ruxandra Pană-Boroianu, „Problema ariei de tranziție în perspectivă diacronică”, în *Materiale și cercetări dialectale*, II, Cluj-Napoca, p. 190–214.
- Pană-Boroianu 1989 – Ruxandra Pană-Boroianu, «Une caractérisation typologique des parlers daco-roumains», în *RRL*, XXXIV, 4, Numéro spécial publié à l'occasion du Compostela, du 4 au 9 septembre, p. 293–303.
- Pană-Boroianu 1994 – Ruxandra Pană-Boroianu, „O posibilă modalitate de abordare a sintaxei dialectale”, în *FD*, XIII, p. 75–85.
- Panțu 1929 – Zach. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român. Vocabular botanic, cuprinzând numirile române, franceze, germane și științifice*. Ediția a II-a, București.
- Papahagi, T. 1925a – Tache Papahagi, „Cercetări în Munții Apuseni”, București, în *GS*, II, 1, p. 22–89 și București 1925.
- Papahagi, T. 1925b – Tache Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului*, București, Cultura Națională.

- Pașca 1927–1928 – Ștefan Pașca, „Terminologia calului. Părțile corpului”, în DR, V, p. 272–327 și Cluj, 1929.
- Pașca 1928 – Ștefan Pașca, *Glosar dialectal*, alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni, București, Cultura Națională.
- Pavel 1973 – Vasile Pavel, *Terminologia agricolă moldovenească. Studiu de geografie lingvistică*, Chișinău, Editura Știința.
- Pavel 1983 – Vasile Pavel, *Denominația lexicală din perspectiva spațială*, Chișinău, Editura Știința.
- Pavel 1998 – Vasile Pavel, „Graiuri românești în medii aloglote. Considerații sociolingvistice”, în FD, XVII, p. 173–184 [republicat în Marin *et alii* 2000, p. 122–131].
- Pavel 2003 – Vasile Pavel, „Reconsiderări privind situația graiurilor românești din Caucaz”, în Ichim, Olariu 2003, p. 85–90.
- Pavel 2011 – Vasile Pavel, „Situația actuală a graiurilor moldovenești de nord”, în Maria Marin, Daniela Răuțu (coord.), *Studii de dialectologie, istoria limbii și onomastică. Omagiu domnului Teofil Teaha*, București, Editura Academiei Române, p. 418–428.
- Pavel 2014a – Vasile Pavel, *Studii de dialectologie și onomasiologie*, Chișinău.
- Pavel 2014b – Vasile Pavel, „Graiuri românești insulare de peste Marea Caspică și Ural”, în *Limba română*, Chișinău, p. 193–198.
- Pavel 2016 – Vasile Pavel, „Graiul românesc de la est de Prut: retrospectivă și orientări în cercetarea dialectologică”, în *Philologia*, Chișinău, LVIII, p. 68–72 [<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A24954/pdf>].
- Pavel *et alii* 2010 – Vasile Pavel, Stela Spînu, Elena Onica-Minciuna, Liliana Popovschi, Ana Bogatu, *Cercetări asupra graiurilor românești la est de Prut*, Chișinău, Editura Princeps Magna.
- Pătruț 1942 – I. Pătruț, *Folklor de la românii din Serbia*”, în *Anuarul Arhivei de Folklor*, VI, p. 329–384 [republicat în Hedeșan 2008b].
- Pătruț 1969 – Ioan Pătruț, „Referitor la evoluția sistemului verbal românesc”, în FD, VI, p. 131–139.
- Petcu 1967 – Stela Petcu, „Contribuții la studiul terminologiei albinăritului în limba română (pe baza ALR, serie nouă)”, în CL, XII, p. 257–270.
- Petrișor 1962 – Marin Petrișor, „Graiuri mixte și graiuri de tranziție. Cu privire la un grai mixt din nord – nord-vestul Olteniei”, în LR, XI, 1, p. 87–94.
- Petrișor 1971 – Marin Petrișor, *Graiurile bufenilor din Banat* [Rezumatul tezei de doctorat], București.
- Petrișor 1972 – Marin Petrișor, „Graiurile din Oltenia. Situația lor actuală”, în *Philologica*, Craiova, 2, p. 41–55.
- Petrovici 1935 – Emil Petrovici, „Folclor din Valea Almăjului (Banat)”, în *Anuarul Arhivei de Folklor*, III, p. 25–158.
- Petrovici 1939 – Emil Petrovici, „Folclor de la moșii din Scărișoara”, în *Anuarul Arhivei de Folklor*, V, p. 111–175.
- Petrovici 1942 – Emil Petrovici, „Note de folclor de la românii din Valea Mlavei (Sârbia)”, în *Anuarul Arhivei de Folklor*, VI, p. 43–75 [republicat în Hedeșan 2008b].
- Petrovici 1954 – Emil Petrovici, „Repartiția graiurilor dacoromâne pe baza *Atlasului lingvistic român*”, în LR, III, 5, p. 5–17.
- Petrovici 1958 – Emil Petrovici, „Sarcinile actuale ale dialectologilor din R.P.R.”, în FD, I, p. 207–210.
- Petrovici 1960 – Emil Petrovici, „Baza dialectală a limbii noastre naționale”, în LR, IX, 5, p. 60–78.
- Petrovici 1965 – Emil Petrovici, „Probleme de dialectologie românească”, în CL, X, 1, p. 3–11.
- Petrovici 1970 – Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*. Volum îngrijit de I. Pătruț, B. Kelemen, I. Mării, București, Editura Academiei.
- Petrovici, Cazacu 1963 – Emil Petrovici, B. Cazacu, „Chestionarul *Noului Atlas lingvistic român*. Precizări preliminare”, în FD, V, p. 159–162.
- Philippide 1927 – Al. Philippide, *Originea românilor*, II, Iași, Tipografia „Viața românească”.
- Pop 1927 – Sever Pop, *Buts et méthodes des enquêtes dialectales*, Paris, 1927 [extrait des „Mélanges de l’Ecole Roumaine en France”, IIe partie 1926].
- Pop 1927–1928 – Sever Pop, „Câteva capitole din terminologia calului”, în DR, V, p. 51–271 și Cluj, 1928.
- Pop 1941 – Sever Pop, „Importanța graiului românesc din Bucovina de Nord, Basarabia și Regiunea Transnistreană”, în *Revista Fundațiilor Regale*, VIII, 8–9, p. 424–436.
- Pop 1950 – Sever Pop, *La Dialectologie. Aperçu historique et méthodes d’enquêtes linguistique*, I. *Dialectologie romane*, II. *Dialectologie non-romane*, Louvaine, Gembloux.
- Pop 1952 – Sever Pop, «La iotacisation dans les verbes romains», în *Mélanges*, M. Roques, III, Paris, p. 195–235 [republicat în Pop 1966, p. 281–315].
- Pop 1966 – Sever Pop, *Recueil posthume de linguistique et dialectologie*, Gembloux.
- Pop 1969 – Sever Pop, *Limba română, romanitate, românism*, publicație postumă de Alexandra Sever Pop, Gembloux.
- Popescu 1980 – Radu Sp. Popescu, *Graiul gorjenilor de lângă munte*, Craiova, Scrisul românesc.
- Popovici 1905 – Iosif Popovici, *Rumänische Dialekte*. [Band I]: *Die Dialekte der Munteni und Pädureni im Hunyader Komitat*. Halle, a.S. Verlag von Max Niemeyer. [Versiunea în limba română în Iosif Popovici, *Scrieri lingvistice*, Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Maria Purdela-Sitaru și Livia Vasiliuță, Timișoara, 1979].
- Potoroacă, Trailović 2011 – Elena Ramona Potoroacă, Zvonko Trailović (ed.), *Pagini de folclor românesc din Serbia. Texte din colecția lăutarului Sima G. Prunarević (1888–1969)*, Sibiu, Editura „Astra Museum”.

- Purdela Sitaru 1999 – Maria Purdela-Sitaru, *Etnomedicină lingvistică*, Timișoara, Editura Amarcord.
- Purice *et alii* 1991 – Mihail Purice, Vladimir Zagaevski, Ion Ciornăi, *Curs de dialectologie română*, sub redacția prof. Ion Ciornăi, Chișinău, Editura Lumina.
- Pușcariu 1910 – Sextil Pușcariu, “Zur Rekonstruktion des Urrumänischen. Prinzipienfragen der romanischen Sprachwissenschaft”, în *Festschrift Meyer-Lübke*, vol. I, Halle, p. 17–75 [republicat în Sextil Pușcariu, *Cercetări și studii*, Ediție îngrijită de Ilie Dan, Prefață de G. Istrate, București, Editura Minerva, p. 57–101].
- Pușcariu 1913 – Sextil Pușcariu, „Raport către Comisiunea Dicționarului”, în DA, Tomul I, Partea I, A–B, p. IX–XLI.
- Pușcariu 1929 – Sextil Pușcariu, „Limba română și graiul din Ardeal”, în *Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul*, 1918–1928, II, București.
- Pușcariu, LR I, II – Sextil Pușcariu, *Limba română*. vol. I. *Privire generală*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă 1940; vol. II. *Rostirea*, București, Editura Academiei, 1959.
- Radu 2013 – Carmen-Ioana Radu, „Aspecte ale tematizării în graiul din zona Porțile de Fier”, în „*Cuvinte potrivite*”. *Omagiu doamnei Maria Marin la aniversare*. Coordonatori: Daniela Răuțu, Adrian Rezeanu, Dana-Mihaela Zamfir, București, Editura Academiei Române, p. 396–399.
- Rădulescu-Codin 1901 – C. Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung.
- Răuțu 2005–2007 – Daniela Răuțu, „Aspecte ale realizării unor opoziții morfologice la substantivele din graiurile dacoromâne”, în FD, XXIV–XXVI, p. 197–211.
- Răuțu 2013 – Daniela Răuțu, „Aspecte ale variației morfologice substantivele în graiurile dacoromâne din Vojvodina”, în „*Cuvinte potrivite*”. *Omagiu doamnei Maria Marin la aniversare*, Coordonatori: Daniela Răuțu, Adrian Rezeanu, Dana-Mihaela Zamfir, București, Editura Academiei Române, p. 405–411.
- Răuțu 2017 – Daniela Răuțu, „Particularități ale morfologiei verbului în graiurile dacoromâne vorbite în Ungaria și Serbia (I)”, în Maria Stanciu Istrate, Daniela Răuțu (ed.), *Lucrările celui de-al șaselea Simpozion internațional de lingvistică, București, 29–30 mai 2015*, [București], [Editura] Univers Enciclopedic Gold, p. 156–165.
- Rosetti 1926 – Al. Rosetti, *Recherches sur la phonétique du roumain au XVI-e siècle*, Paris.
- Rosetti 1932 – Al. Rosetti, *Limba română în secolul al XVI-lea*, București, Cartea Românească.
- Rosetti 1958 – Al. Rosetti, „Limbă sau dialect?” (I, II), în SCL, IX, 1, p. 101–102; 3, p. 395–397.
- Rosetti 1964 – Al. Rosetti, «Și ‘să’, dans le nord-ouest de la Transylvanie», în RRL, IX, 4, p. 395–396.
- Rosetti 1968a, 1978, 1986 – Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, București, Editura pentru Literatură; ediția a doua, revăzută și adăugită, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978; ediție definitivă, București, Editura Minerva, 1986.
- Rosetti 1968b – Al. Rosetti, „Cu privire la configurația dialectală a dacoromânei”, în SCL, XIX, 5, p. 517–519.
- Rusu, Gr. 1961 – Grigore Rusu, „Graiuri de tranziție. În legătură cu poziția graiului vrâncean în cadrul dacoromânei”, în CL, VI, 1, p. 83–94.
- Rusu, Gr. 1963 – Gr. Rusu, „Probleme de morfonologie în *Atlasul lingvistic român*”, în CL, VIII, 1, p. 59–76.
- Rusu, Gr. 1964 – Gr. Rusu, «Quelques problèmes de morphologie posés par l’*Atlas Linguistique Roumain*», în RRL, IX, 3, p. 285–304.
- Rusu, Gr. 1965 – Grigore Rusu, „O inovație fonetică în subdialectul maramureșean: Durificarea africatelor *č*, *ǵ*”, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, București, Editura Academiei, p. 793–796.
- Rusu, Gr. 1983 – Grigore Rusu, *Structura fonologică a graiurilor dacoromâne*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Rusu, Bidian 1971 – Grigore Rusu și Viorel Bidian, „Texte dialectale din Munții Apuseni (Comuna Ocoliș, județul Alba)”, în FD, VII, p. 287–304.
- Rusu, V. 1961 – Valeriu Rusu, „Observații asupra pătrunderii neologismelor în graiul de pe Valea Ialomiței”, în FD, III, p. 191–200.
- Rusu, V. 1968 – Valeriu Rusu, „În legătură cu structura dialectală a dacoromânei”, în SCL, XIX, 5, p. 521–523.
- Rusu, V. 1969 – Valeriu Rusu, „Reflecții despre structura dialectală a dacoromânei (Pe marginea unor studii recente)”, în SCL, XX, 2, p. 215–220.
- Rusu, V. 1971 – Valeriu Rusu, *Graiul din nord-vestul Olteniei. Fonetică. Considerații fonologice*, București, Editura Academiei.
- Rusu, V. 1975 – Valeriu Rusu, «À propos des parlers (zones) de transition», în RRL, XX, 5, p. 569–570.
- Rusu, V. 1977 – Valeriu Rusu, *Introducere în studiul graiurilor românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Rusu, V. 1982 – Valeriu Rusu, „Aspecte ale unui grai dintr-o zonă de veche civilizație țărănească: Muntenia subcarpatică”, în AnICED, seria B, 2, p. 76–89.
- Rusu, V. 1984 – Valeriu Rusu, „Considerații asupra locului, datei și condițiilor în care au intervenit diferite etape ale fărâmițării dialectale a domeniului romanic, cu privire specială la limba română”, în *Tratat*, p. 156–163.
- Sala 1955 – Marius Sala, „Termeni pentru «unchi» în *Atlasul lingvistic român*”, în SCL, VI, 1–2, p. 132–155.
- Sala 1957 – Marius Sala, „Din terminologia păstorească românească: *vățui*, *cârlan*, *noaten*”, în SCL, VIII, 1, p. 77–83.

- Sala 1960 – Marius Sala, «Un cas de synonymie et d'homonymie: roum. *noaten, cârlan*», în *Revue de linguistique romane*, XXIV, 95–96, p. 373–389.
- Saramandu 1969 – Nicolae Saramandu, *Sistemul formelor verbale compuse în aromână*, în FD, VI, 1969, p. 155–162.
- Saramandu 1971 – Nicolae Saramandu, *Neutralizarea opoziției de sonoritate în aromână*, în SCL, XXII, 1971, 4, p. 377–380.
- Saramandu 1972 – Nicolae Saramandu, *Cercetări asupra aromânei vorbite în Dobrogea. Fonetică. Observații asupra sistemului fonologic*, Editura Academiei, București, 1972.
- Saramandu 1975–1976 – *Die Aromunen in der Dobruudscha und ihre Mundart*, în „Dacoromania. Jahrbuch für östliche Latinität”, Freiburg / München, III, 1975–1976, p.185–196.
- Saramandu 1978 a – Nicolae Saramandu, *U final în graiurile aromânei*, în SCL, XXIX, 1978, 3, p. 329–340.
- Saramandu 1978 b – Nicolae Saramandu, *Influență a dacoromânei sau evoluție paralelă în aromâna din Dobrogea?*, în CL, XXIII, 1978, 1, p. 43–45.
- Saramandu 1979 – Nicolae Saramandu, *Le parler aroumain de Kruševo* (R. S. de Macédoine), în RESEE, XVII, 1979, 1, p. 153–162.
- Saramandu 1980 – Nicolae Saramandu, *Schiță de fonologie istorică a meglenoromânei*, în SCL, XXXI, 1980, 1, p. 47–65.
- Saramandu 1984 – Nicolae Saramandu, *Aromâna*, în Tratat 1984, p. 423–476.
- Saramandu 1987 – Nicolae Saramandu, *Concordanțe lingvistice între aromână și graiurile din Banat*, în LR, XXXV, 1986, 3, p. 225–233.
- Saramandu 1988 – Nicolae Saramandu, *Harta graiurilor aromâne și meglenoromâne din Peninsula Balcanică*, în SCL, XXXIX, 1988, 3, p. 225–245.
- Saramandu 1989 – Nicolae Saramandu, *Raporturile dintre dialectele românești sud-dunărene și graiurile dacoromâne*, în vol. „Dialectologica” (editor: Nicolae Saramandu), Universitatea din București, 1989, p. 39–48.
- Saramandu 1990 – Nicolae Saramandu, *Raporturile între romanitatea nord- și sud-dunăreană în lumina toponimiei*, în vol. „Studii de onomastică”, V, Cluj-Napoca, 1990, p. 244–263.
- Saramandu 1991 – Nicolae Saramandu, *Probleme ale studierii substratului aromânei*, în SCL, XLII, 1991, 3–4, p. 119–123.
- Saramandu 1993 – Nicolae Saramandu, *Din istoria raporturilor interdialectale (cu privire la originea meglenoromânilor)*, în FD, XII, 1993, p. 151–156.
- Saramandu 1996 – Nicolae Saramandu, *Romano-balcanica. Flexiunea de gen a numeralului trei în aromână*, în SCL, XLVII, 1996, 1–6, p. 207–215.
- Saramandu 1997 – Nicolae Saramandu, *Despre coborârea aromânilor în sudul Peninsulei Balcanice. „Mărturia” lui Kekaumenos*, în SCL, XLVIII, 1–4, 1997, p. 407–417.
- Saramandu 2000 – Nicolae Saramandu, *Sisteme de scriere a aromânei*, în SCL, LI, 2000, 2–3, p. 199–204.
- Saramandu 2001 – Nicolae Saramandu, *Torna, torna, fratre și romanitatea răsăriteană în secolul al VI-lea*, Conferințele Academiei Române, Editura Academiei Române, București, 2001.
- Saramandu 2003 – Nicolae Saramandu, *Studii aromâne și meglenoromâne*, Ex Ponto, Constanța, 2003.
- Saramandu 2004 – Nicolae Saramandu, *Romanitatea orientală*, Editura Academiei Române, București, 2004 (ediția în limba franceză, Editura Academiei Române, București / Gunter Naar Verlag, Tübingen, 2008).
- Saramandu 2005 – Nicolae Saramandu, *Originea dialectelor românești*, Conferințele Academiei Române, Editura Academiei Române, București, 2005.
- Saramandu 2007 – Nicolae Saramandu, *Aromâna vorbită în Dobrogea. Texte dialectale. Glosar*, Editura Academiei Române, București, 2007.
- Saramandu 2012 – Nicolae Saramandu, *Note lexicale aromâne*, în „Omăgiu lui Andrei Avram”, Editura Academiei Române, București, 2012, p. 187–192.
- Saramandu 2013 a – Nicolae Saramandu, *Note etimologice și lexicale aromâne*, în „Homages offerts à Florica Dimitrescu et Alexandru Niculescu”, III, Editura Universității, București, 2013, p. 668–682.
- Saramandu 2013 b – Nicolae Saramandu, *„Momentul Moscopole” în istoria raporturilor lingvistice româno-albaneze*, în FD, XXXII, 2013, p. 129–137.
- Saramandu 2013 c – Nicolae Saramandu (coordonator), Alina Celac, Carmen-Irina Floarea, Marilena Tiugan, *Dicționarul dialectului meglenoromân, general și etimologic*, volumul I (A–C), Editura Academiei Române, București, 2013.
- Saramandu 2014 – Nicolae Saramandu, *Atlasul lingvistic al dialectului aromân*, volumul I, Editura Academiei Române, București, 2014 (editor: Manuela Nevaci).
- Saramandu 2016 – Nicolae Saramandu, *Raporturile interdialectale din perspectiva geografiei lingvistice*, în SCL, LXVII, 2016, 1, p. 3–13.
- Saramandu 2017 a – Nicolae Saramandu, *Structura dialectală a aromânei actuale. Graiul pindean*, în SCL, LXVIII, 2017, 1, p. 3–23.
- Saramandu 2017 b – Nicolae Saramandu, *Considerații asupra graiului aromânilor fărșeroți*, în FD, XXXVI, 2017.
- Saramandu / Nevaci 2006 – Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, *The South-Danubian Romanian Dialects from a Spatial Perspective*, în RESEE, XLIV, 2006, 1–4, p. 367–383.

- Saramandu / Nevaci 2013 a – Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, *Sinteze de dialectologie română*, Editura Universității, București, 2013.
- Saramandu / Nevaci 2013 b – Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, *Considerații asupra aromânei actuale. Graiul grămostean*, în „Omagiu Maria Marin”, Editura Academiei Române, București, 2013. p. 430–440.
- Saramandu / Nevaci 2014 – Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, *Aspectul verbal în dialectul meglenoromân*, în FD, XXXIII, 2014, p. 123–129.
- Sădeanu 1959 – Florența Sădeanu, «Traces de passé composé absolu en roumain», în *Recueil d'études romanes*. Publié à l'occasion du IX-e Congrès International de linguistique romane à Lisbonne du 31 mars au 3 avril 1959, București, p. 315–120.
- Scurtu 1966 – Vasile Scurtu, *Termeni de înrudire în limba română*, București, Editura Academiei R.S.R.
- Seche 1969 – Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, vol. II: *de la 1880 până astăzi*, București, Editura Științifică.
- Seidel-Sloty 1945 – Ingeborg Seidel-Sloty, “Rumänische Briefe”, în BL, XIII, p. 105–138.
- Sorbală 2006 – Vitalie Sorbală, *Studii de dialectologie și geografie lingvistică*. Volum îngrijit și cuvânt introductiv de Vasile Pavel, Chișinău, SET TRIO.
- Sorescu-Marinković 2006a – Annemarie Sorescu-Marinković (ed.), *Torac. Metodologia cercetării de teren*, Novi Sad, Editura Fundației, Panciova, Editura Libertatea.
- Sorescu-Marinković 2006b – Annemarie Sorescu-Marinković, „Din lexicul dialectal al satului Toracu-Mic, Banatul Sârbesc”, în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, VII, p. 231–251.
- Sorescu, Sikimić 2003 – Annemarie Sorescu, Biljana Sikimić, „Din lexicul dialectal al satului Gradskovo”, în *Lumina*, Pančevo, p. 54–62.
- Spînu 2002 – Stela Spînu, *Graiurile românești din sud-vestul Basarabiei*, Chișinău, Centrul Editorial al USM.
- Spînu 2011 – Stela Spînu, *Graiurile românești din nord-estul Republicii Moldova*, Chișinău, Editura Magna-Princeps SRL.
- Stan 1955 – Ionel Stan, „Despre unele probleme ale Dicționarului dialectal al limbii române”, în LR, IV, 1955, 4, p. 91–93.
- Stati, V. 1963 – V. Stati, „Arhiva fonogramică a sectorului de dialectologie și fonetică experimentală”, în *Limba și literatura moldovenească*, 1, p. 66–68.
- Șandru 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938 – Dumitru Șandru, «Enquêtes linguistiques du Laboratoire de phonétique expérimentale de la Faculté des Lettres de Bucarest» I. *Bessarabie*, în BL, I, p. 89–107; II. «Pays de Motzi», în BL, II, p. 201–237; III. «Lăpujul de Sus (d. Hunedoara)», în BL, III, p. 113–177; IV. «Le Bihor», în BL, IV, p. 120–179; V. «Vallée de l'Almăj», în BL, V, p. 125–189; VI. «District de Năsăud (Nord-Est de la Transylvanie)», în BL, VI, p. 173–230.
- Șandru 2004 – D. Șandru, *Probleme de dialectologie românească*, București.
- Șandru, Brânzeu 1931, 1932 – D. Șandru și F. Brânzeu, „Printre ciobanii din Jina” [I], II, în GS, V, 1931, p. 300–350; VI, 1932, p. 193–247.
- Șuteu 1958 – Valeriu Șuteu, „Arhiva fonogramică a limbii române”, în FD, I, p. 211–219.
- Șuteu 1969 – Valeriu Șuteu, „Înregistrări de texte dialectale în Țara Moșilor”, în FD, VI, p. 201–210.
- Teaha 1961 – Teofil Teaha, *Graiul din Valea Crișului Negru*, [București], Editura Academiei.
- Teaha 1962 – Teofil Teaha, „Graiul de la Vama Buzăului. Considerații asupra unei zone de interferență a graiurilor”, în LR, XI, 1, p. 95–106.
- Teaha 1963 – Teofil Teaha, „Despre Chestionarul *Noului Atlas lingvistic român (NALR)*”, în FD, V, p. 105–122.
- Teaha 1965 – Teofil Teaha, „Aspecte ale graiului românesc din sudul Dunării”, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, București, Editura Academiei, p. 895–898.
- Teaha 1969 – Teofil Teaha, „Texte dialectale din Oaș”, în FD, VI, p. 211–232.
- Teaha 2001 – Teofil Teaha, „Urme străvechi de limbă în graiul românesc vorbit în Maramureșul istoric de la nord de Tisa”, în *Buletin științific*, fascicula Filologie, seria A, XIII, Baia Mare, p. 24–33.
- Teiuș 1980 – Sabina Teiuș, *Coordonarea în vorbirea populară românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Tiugan 1973 – Marilena Tiugan, „Note morfosintactice (pe baza volumului al VI-lea din ALR, serie nouă)”, în FD, VIII, p. 187–201.
- Todoran 1943 – Romulus Todoran, „*Moașă 'sage femme'*”, în DR, X, 2, p. 278–284.
- Todoran 1956a – Romulus Todoran, „Cu privire la repartitia graiurilor dacoromâne”, în LR, V, 2, p. 38–50.
- Todoran 1956b – Romulus Todoran, „Cu privire la o problemă de lingvistică în discuție: limbă și dialect”, în CL, I, p. 91–102.
- Todoran 1960 – Romulus Todoran, „Câteva observații cu privire la problema delimitării dintre limbă și dialect”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, Philologia, Cluj, V, 2, p. 57–68.
- Todoran 1961 – Romulus Todoran, „Noi particularități ale subdialectelor dacoromâne”, în CL, VI, 1, p. 43–73 [republicat în Todoran 1998, p. 25–60].
- Todoran 1965 – Romulus Todoran, „O problemă de dialectologie istorică: $\hat{c} > \hat{s}$ și $\hat{g} > n$ în graiurile moldovenești”, în CL, X, p. 375–386.

- Todoran 1966 – Romulus Todoran, „Despre și ‘să’ în graiurile dacoromâne”, în CL, XI, 2, p. 193–207.
- Todoran 1968 – Romulus Todoran, „În legătură cu și ‘să’ în graiurile dacoromâne. *Căci*, conjuncție completivă directă”, în CL, XIII, 1, p. 35–38.
- Todoran 1972 – Romulus Todoran, „În legătură cu pluralul substantivului *casă* în graiurile dacoromâne”, în CL, XVII, 2, p. 249–256.
- Todoran 1977 – Romulus Todoran, „Schiță a istoriei dialectologiei române”, în Caragiu Marioțeanu *et alii* 1977, p. 39–54.
- Todoran 1978 – Romulus Todoran, „Despre *-ouă*, *-eauă* și *-auă* în structura morfologică a pluralului substantivelor românești”, în CL, XXIII, 1, p. 47–55.
- Todoran 1984 – Romulus Todoran, *Contribuții de dialectologie română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Todoran 1998 – R. Todoran, *Contribuții la studiul limbii române*. Ediție de Ion Mării și Nicolae Mocanu, [Cluj-Napoca], Clusium.
- Tomescu 1944 – M. Tomescu, *Glosar din județul Olt*, Slatina.
- Turculeț 1977–1978 – Adrian Turculeț, „Structura dialectală a graiurilor românești din Bucovina”, în ALIL, XXVI, p. 97–120.
- Turculeț 1980 – Adrian Turculeț, „Observații asupra rostirii șuierătoarelor în graiurile dacoromâne”, în *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza*, XXVI.
- Turculeț 2002 – Adrian Turculeț, *Graiul din zona Câmpulungului Moldovenesc. Fonetica*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”.
- Turculeț 2002b – Adrian Turculeț, *Dialectologie română*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Țăra 1975 – Vasile Țăra, *Graiul de pe valea superioară a Șieului (Transilvania)*, [Rezumatul tezei de doctorat], Timișoara [multigrafiat].
- Țăra 1976 – Vasile Țăra, „Construcții sintactice în graiul de pe valea superioară a Șieului (Transilvania)”, în *Studii de lingvistică*, Timișoara, Tipografia Universității, p. 205–213.
- Țăra 1979 – Vasile Țăra, „Graiul din nord-estul Transilvaniei”, în AnICED, 1, p. 347–356..
- Udler *et alii* 1976 – *Dialectologia românească*. Sub redacția lui R. Udler și V. Comarnițchi, Chișinău, Editura Lumina.
- Udrescu 1967 – D. Udrescu, *Glosar regional. Argeș*, București.
- Urișescu 1987 – Dorin Urișescu, *Sincronie și diacronie. Fonetismul unor graiuri din nordul Banatului*, Timișoara; ediția a doua, revăzută și adăugită, Cluj-Napoca, Clusium, 2005.
- Urișescu 2005–2007 – Dorin Urișescu, „Încă o generalizare fără suport psihologic în teoria optimalității (Pe marginea unor hărți din NALR–Crișana)”, în FD, XXIV–XXVI, p. 255–261.
- Vasilii 1967a – Emanuel Vasiliu, «Considérations typologique sur la phonologie transformationnelle des parlars dacoromains», în CLTA, 4, p. 253–260.
- Vasilii 1967b – Emanuel Vasiliu, „Pentru o fonologie generativă a dialectelor daco-române”, în SCL, XVIII, 2, p. 141–157.
- Vasilii 1967c – Emanuel Vasiliu, “Transformational vs. biunique phonemic typology (Towards a classification of Dacoromanian dialects)”, în *Phonologie der Gegenwart*, Granz/Wien/Köln, p. 254–261.
- Vasilii 1968 – Emanuel Vasiliu, *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, București, Editura Academiei R.S.R.
- Vasilii, Ionescu-Ruxăndoiu 1986 – Emanuel Vasiliu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Limba română în secolele al XII-lea – al XV-lea. Fonetica – Fonologie – Gramatică*, București, Universitatea din București, Facultatea de Filologie.
- Văsieșiu 1996 – V. Văsieșiu, *Graiul năsăudean*, Târgu-Mureș.
- Vâlsan 1912 – G. Vâlsan, „Românii din Craina Serbiei”, în *Anuar de geografie și antropogeografie*, II, București, 1911–1912, p. 177–200 [republicat în Constante, Golopenția 1943, p. 137–160 și Hedeșan 2008a, p. 126–147].
- Vâlsan 1918 – G. Vâlsan, *Les Roumains de Bulgarie et de Serbie*, Paris, Gauthier-Villars [republicat, în limba română, în Constante, Golopenția 1944: 51–66 și în Hedeșan 2008b].
- Vâlsan 1937 – G. Vâlsan, „Românii din Serbia”, în *Buletinul Soc. Regale Române de Geografie*, LVI, București [republicat în Constante, Golopenția 1943, p. 257–275 și Hedeșan 2008a, p. 243–276].
- Vâlsan, Giuglea 1913 – G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din Serbia*. Culegere de literatură populară. Cu hartă, fotografii, note glosar, București, Tipografia Curții Regale.
- Vârcol 1910 – V. Vîrcol, *Graiul din Vâlcea*, București, Atelierele grafice Socec (publicațiunile Societății filologice I).
- Viciu 1899 – Alexiu Viciu, *Glosariu de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român*, Blaj.
- Viciu 1906 – Alexiu Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. Adunate și explicate de..., București, Carol Göbl [extras din *Analele Academiei Române*, seria II, tom XXIX. Memoriile Secției Literare].
- Viciu 1925 – Al. Viciu, *Suplement la „Glosar de cuvinte dialectale” din graiul viu al poporului român din Ardeal*. Adunate și explicate de..., București (Academia Română. Memoriile Secțiunii literare. Seria III. Tom III. Mem. 2).
- Vlad 1983 – Sabin Vlad, „Forme de genitiv plural în *-(i)o = i + lor*”, în *Materiale și cercetări dialectale*, II, Cluj-Napoca, p. 414–418.
- Vulpe 1963 – Magdalena Vulpe, „Repartiția geografică a construcțiilor cu infinitivul și cu conjunctivul în limba română”, în FD, V, p. 123–155.

- Vulpe 1966 – Magdalena Vulpe, «Répartition territoriale des noms de parenté en dacoroumain (d'après l'ALR)», în RRL, XI, 1, p. 31–61.
- Vulpe 1967 – Magdalena Vulpe, „Fapt dialectal și fapt popular”, în SCL, XVIII, 4, p. 369–377.
- Vulpe 1977 – Magdalena Vulpe, „Despre aria de răspândire a perfectului simplu în graiurile muntenești”, în CL, XXII, 2, p. 255–259.
- Vulpe 1978 – Magdalena Vulpe, “Romanian Dialectology and Sociolinguistics”, în *Curent Trends in Romanian Linguistics*, edited by A. Rosetti and Sanda Golopenția Eretescu, în RRL, XXIII, 1–4 /CLTA, XV, 1–2, p. 293–328.
- Vulpe 1980 – Magdalena Vulpe, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Vulpe 1981 – Magdalena Vulpe, „Corelații sistematice între arhaic, conservator și inovator”, în AnICED, Seria A, 3, p. 341–347.
- Vulpe 1982 – Magdalena Vulpe, «Sur l'acception des termes 'archaïque' et 'conservateur'», în RRL, XXVII, 3, p. 231–233.
- Vulpe 1983 – Magdalena Vulpe, „Trăsături originale într-un subsistem tradițional: prepoziția maramureșeană”, în AnICED, Seria B, 2: *Graiurile componentă a patrimoniului cultural popular*, octombrie 1982, București, p. 261–282.
- Vulpe 1984 – Magdalena Vulpe, „Subdialectul maramureșean”, în *Tratat*, p. 320–354.
- Vulpe 1997 – Magdalena Vulpe, „Formulări stereotipe în narațiunea populară orală”, în FD, XVI, p. 149–155.
- Vulpe 2004, 2006 – Magdalena Vulpe, *Opera lingvistică*. I. *Dialectal, popular, vorbit* 2004; II. *Dialectologie românească. Varia*; III. *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită. Varia* (coord. ed. Ion Mării și Nicolae Mocanu), Cluj-Napoca, Clusium.
- Weigand 1896 – Gustav Weigand, „Der Banater Dialekt”, în Jb, III, p. 198–332 și Leipzig, J. A. Barth, 1896.
- Weigand 1897 – Gustav Weigand, „Körösch- und Marosch-Dialekte”, în Jb, 4, p. 250–336 și Leipzig, J. A. Barth, 1897.
- Weigand 1898 – Gustav Weigand, “Samosch und Theiss – Dialekte”, Leipzig și în Jb, VI, 1899, p. 1–85.
- Weigand 1900 – Gustav Weigand, „Die Rumänischen Dialekte der kleinen Walachei, Serbien und Bulgarien”, în Jb, VII, p. 1–92 și Leipzig, J. A. Barth, 1900 [republicat, în limba română, în Constante, Golopenția 1943, p. 77–94 și Hedeșan 2008a, p. 71–87].
- Weigand 1902a – Gustav Weigand, “Dialekte der grossen Walachei”, în Jb, VIII, p. 234–324 și Leipzig, 1902.
- Weigand 1902b – Gustav Weigand, “Die Dialekte der Moldau und Dobrudscha”, în Jb, IX, p. 138–236 și Leipzig, 1902.
- Weigand 1904 – Gustav Weigand, *Die Dialekte der Bucovina und Bessarabiens*, Leipzig.
- Weigand 1908[1907] – Gustav Weigand, „Rumänen und Aromunen in Bulgarien”, în Jb, XIII, p. 1–104 și Leipzig, J. A. Barth, 1907.
- Weigand 1908a – Gustav Weigand, „Despre dialectele românești”, în *Convorbiri literare*, XLII, 4, p. 441–448.
- Weigand 1908b – Gustav Weigand, „Rumänen und Aromunen in Bosnien”, în Jb, XIV, p. 171–197.
- Zagaevschi 1990 – V. C. Zagaevschi, *Studii de gramatică dialectală comparată*, Chișinău, Editura „Știința”.
- Zamfir 2005, 2007 – Dana-Mihaela Zamfir, *Morfologia verbului în dacoromâna veche (Secolele al XVI-lea – al XVII-lea)*, [vol. I]; vol. II 2007, București, Editura Academiei Române.
- Zdrenghea 1948 – Mircea Zdrenghea, „Analogii în conjugarea verbului auxiliar *a fi* (la românii din plasa Sebeș)”, în DR, XI, p. 194–196.

01.12. 2021

Director Proiect,
 CS I dr. Hab. Manuela Nevaci
 Institutul de Lingvistică al Academiei Române
 „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
 Calea 13 Septembrie nr. 13, București